№ 177 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 17

1906

ԵՐԵՍՈՒՆՉՈՐՍԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 17 № 177

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի. առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊԷԿՈՎ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ». Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.

Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ՆԵՐԿԱՅ 1906 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(34-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, տասն և մէկ ամսվանը նոյնպէս 10 ր., տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն ամսվանը՝ 8 ր., 8 ամսվանը՝ 7 ր., եօթ և վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը՝ 2 ր. և մի ամսվանը՝ 1 րուբլի։ յուլիսի 1-ից մինչև 1 հոկտեմբերի 2 րուբլի։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 6 դօլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 30 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 րուբլի։

«Մշակին» գրվել կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ. (Բազարնայա և Բարօնսկայա փողոցների անկիւն)։ Ստորագրվել կարելի է միայն ամսի 1-ից։

Բագուի բաժանորդներին լրագիր հասցնելը խմբագրութեան տուած հասցէներով վերցրել է իր վրա Թադէոս Բունիաթեան (գրավաճառանոց, հայոց եկեղեցուն կից), ուստի լրագրի համարների ուշ կամ անկանոն ստացվելու դէպքում Բագուի բաժանորդները պէտք է դիմեն նրան։

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար և առհասարակ նամակներ և ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ“ իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

Հասցէն փոխելու համար պէտք է վճարել 40 կոպէկ։

Յայտարարութիւններ ընդունվում են բոլոր լեզուներով։

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Օգոստոսի լոյս 12-ի գիշերը երկարատև և ծանր հիւանդութիւնից յետոյ վախճանվեց

ԵՂԻՍԱԲԷԹ ԱՐԷՇԵԱՆԸ,

որի մասին հանգուցեալի ամուսին փոխ-գնդապետ Պետրոս Արէշեանը և նրա որդիքը խորին վշտով յայտնում են ազգականներին և խնդրում են շնորհ բերել յուղարկաւորութեանը, որ լինելու է հանգուցեալի բնակարանից (Գրաֆսկայա փողոց № 5), այսօր, հինգշաբթի, օգոստոսի 17-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, դէպի Ջգրաշէնի եկեղեցին։ Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը։ 1—1

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ս. Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանի համար հրաւիրվում է մի երաժիշտ-խմբապետ. ցանկացողները թող հաճեն դիմել Էջմիածին։

Տեսուչ՝ Մեսրոպ վարդապետ

(առ.) 1—3

Ալէքսանդրապօլի առևտրական ուսումնարանի վերատեսուչը

յայտարարում է, որ ընդունելութեան քննութիւնները և վերաքննութիւնները ՍԿՍՎՈՒՄ ԵՆ օգոստոսի 21-ին։

Վերատեսուչ՝ В. Романовъ

(առ.) 1—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

սրանով յայտարարում է, որ ջրկիրների մատակարարած ջրի սակագինը, մինչև ընդհանուր տարիֆի վերաքննութիւնը, մնում է նախկինը, այսինքն 3/4 կոպ. իւրաքանչիւր դոյլի համար։ առ. 2—2

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կենտրօնական ժողով. Վերջին տեղեկութիւններ. Դրութիւնը Ջիվանշիրում. Հեռագրական գործակալի պրօվօկացիան. Սադաչեան եղելութիւն. Թիֆլիսի ընտրութիւնները. Շարժումներ և հետևանքներ. Մի խօսակցութիւն Ստօլիպինի հետ. Վարշավայի անցքերը. Շուշու թեմական դպրոցի տեսուչը. Նպաստամատոյցի հաշիւը. Կամ մենք կամ դուք. Միսսիւնեան մոլեռանդութիւն. Ճապօնիան և խաղաղ. Համակրելի ձեռնարկութիւններ. Ա. Տէր-Մկրտչեան։ Նամակ Երևանից. Կենտրօնական ժողովին. Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

XII

Կենտրօնական ժողովի պարապմունքների կարևոր առարկաներից մէկն է դպրոցական խնդիրը։

Ինչպէս յայտնի է, անցեալ տարի Թիֆլիսում տեղի ունեցաւ մի յատուկ դպրոցական համագումար, որը քննութեան ենթարկեց դպրոցական կազմակերպութեան վերաբերեալ հարցերը։ Այդ համագումարը ընտրեց մի յանձնաժողով, որ պէտք է մշակէր կանօններ և ծրագիրներ ներկայացնելու հետևեալ աւելի խոշոր դպրոցական համագումարին։

Յանձնաժողովը կատարեց իր վրա դրված պարտաւորութիւնը և իր մշակած ծրագիրը ուղարկեց Էջմիածին՝ ներկայացնելու դպրոցական համագումարին։

Սակայն, ինչպէս յայտնի է, այդ համագումարը, որ պէտք է կայանար ներկայ տարվայ գարնանը, չը կայացաւ այն պատճառով, որ հասարակութեան մէջ լսվեցին բողոքի ձայներ նրա կազմակերպութեան եղանակի դէմ։

XIII

Դպրոցական համագումարը չը կայացաւ, և այժմ նրա փոխարէն հրաւիրված է Կենտրօնական ժողով, որի քննութեան պէտք է ենթարկվէ ուրիշ խնդիրների շարքում նաև դպրոցական խնդիրը։

Այժմ հարց է ծագում, թէ քանի որ կայ Կենտրօնական ժողովը իր պարբերական նստաշրջաններով, արդեօք կարող է այս վերջինը փոխարինել դպրոցական համագումարը և նրա նման համաժողովները և արդեօք աւելորդ և ապարդիւն պէտք է ճանաչվեն այդ համագումարները։

Մեր կարծիքով՝ ոչ։

Համագումարները ոչ միայն չեն կորցնում իրանց նշանակութիւնը, այլ և նրանք պէտք է ճանաչվեն իբրև ուժեղ աջակից գործօններ կենտրօնական ժողովի գործունէութեան արդիւնաւէտութեան համար։ Եւ միայն կարելի է ցաւել, որ համագումարներ քիչ ենք ունեցել մեր կեանքի էական խնդիրների քննութեան համար։

XIV

Արդարև ներկայ կենտրօնական ժողովի համար մեծ թեթևութիւն է արդէն այն հանգամանքը, որ մենք անցեալ տարի ունեցել ենք նախնական մի յանձնաժողով, դպրոցական համագումար և յետոյ այդ համագումարի ընտրած յանձնաժողով, որոնք զբաղվել են դպրոցական կազմակերպութեան հարցերով և պատրաստել են նիւթ կենտրօնական ժողովի համար։

Եթէ այդ նիւթը չը լինէր՝ կենտր. ժողովը դպրոցական խնդրի վերաբերութեամբ բաւական դժուար կացութեան մէջ դրված կը լինէր. իսկ այժմ նա կարող է, մի քանի բարեփոխութիւններ անելով և լրացուցիչ կէտեր մտցնելով, դպրոցական կազմակերպութեան ծրագիրը առաջարկել ժամանաւոր գործադրութեան մինչև վերջնական նրա մշակումը։

Եւ անկասկած եթէ տեղի ունեցած լինէին ուրիշ համագումարներ, այն ժամանակ կենտրօնականի գործը դիւրացած կը լինէր իր զբաղմունքների և միւս մասերում։

XV

Ինչպէս մենք նկատեցինք անցեալ անգամ, կենտրօնական ժողովը իր զբաղմունքների համար չէ կարող երկարատև նստաշրջաններ կազմել, ուստի նա անհրաժեշտօրէն պէտք է ունենայ մշակված և պատրաստված նիւթեր։

Միւս կողմից կենտրօնական ժողովը անկարող է մասնագիտական հարցերի խոր զննութեան մէջ մտնել և մանրամասն քննութեան ենթարկել օրինակ ձեռնարկների, դասերի բաժանման, հարցաքննութիւնների կազմակերպութեան, կալուածական տնտեսութեան եղանակների, վիճակագրական ուսումնասիրութիւնների և ուրիշ այդ տեսակ հարցերը։ Նա պէտք է ունենայ իր առաջ մշակված նիւթեր, ուսումնասիրված ու պարզված խնդիրներ և տայ նրանց վերաբերութեամբ իր վերջնական որոշումները։

Այդ պատճառով համագումարները և խորհրդակցութիւնները ոչ միայն աւելորդ չեն, այլ կարևոր են աջակցելու համար կենտրօնական ժողովին իրանց լուրջ և հեղինակաւոր աշխատանքներով։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Էջմիածին, 16 օգոստոսի.

Երէկ երեկոյեան վեհարանում կայացաւ ռուսահայերի կենտրօնական ժողովը։ Հոգևորականութիւնը, կաթողիկոսի և առ այժմ Էջմիածին ժամանած 35 պատգամաւորների ներկայութեամբ, կաթողիկոսական մաղթանք կատարեց։ Ճառեր չը խօսվեցին։ Կաթողիկոսը, հիւանդ, մի քանի խօսքերով շնորհաւորելով պատգամաւորներին, առաջարկեց ձեռնամուխ լինել քննելու յունիսի 7-ի կօնդակի մէջ յիշատակված հարցերը, այն է՝ դպրոցական, տնտեսական և թեմական ժողովների կանօնաւորման հարցերը։ Կենտրօնական ժողովի առաջին պաշտօնական նիստը կայացաւ այսօր։ Գեներալ-նահանգապետ Ծացկէվիչ հետևեալ հեռագիրն է ուղարկել կաթողիկոսին.

«Ձեր Վեհափառութեան հրաւիրած պատգամաւորների ժողովի բացման օրը այն անյետաձգելի հարցերը լուծելու համար, որոնք կապ ունեն դպրոցական, եկեղեցական կալուածքները կառավարելու վերադարձված իրաւունքի հետ, մատուցանում եմ Ձեզ իմ անկեղծ բարեմաղթութիւնը, որ համաժողովը աջողութեամբ կատարէ իրան յանձնված մի այդքան լուրջ գործ։ Չեմ կասկածում, որ ժողովը կատարեալ խաղաղութեամբ կը սկսէ և կաւարտէ իր զբաղմունքները և դրանով կարդարացնէ այն վստահութիւնը, որ Դուք տուել էք նրան»։

Հ. Առաքելեան

Էջմիածին, 16 օգոստոսի։

Զանազան տեղերից ստացվում են Վեհափառ կաթողիկոսի անունով շնորհաւորական հեռագիրներ կենտրօնական ժողովի բացման առիթով։ Պատգամաւորների թիւը հասաւ 40-ի։

Օրդուբաթ, 16 օգոստոսի.

Շրջակայքում տիրում է անհանգիստ տրամադրութիւն։

Հաղորդակցութիւնը կտրված է գիւղերի միջև. ճանապարհները վտանգաւոր են դարձել։

Ջնչին շարժառիթից կարող են բռնկվել խառնակութիւններ։

Հին-Նախիջևան, 8 օգոստոսի.

Ադմինիստրացիայի կողմից խիստ պատիժ չը լինելու համար Թուրքերը սովորութիւն են արել պատահած հային կենդանի գողանալ, և այդ պատահում է գլխաւորապէս երրորդ գաւառամասում. մօտիկ անցեալում Արազին գիւղացի մի քաջ երիտասարդի գիշերը կալից գողացել են ու տարել։ Գեներալ-նահանգապետը կարգադրել է հաւաքել 600 ր. այն շրջակայ Թուրք գիւղերից, որոնց սահմանում կենդանի կորան երկու փարաղաշցիներ, և այդ փողը տալ իւրաքանչիւր կորածի գերդաստանին երեքական հարիւր րուբլի, այնպէս որ իւրաքանչիւր Թուրք տունը պիտի վճարէ ոչ աւելի քան երեսուն կոպ.։

Ամսիս 5-ի երեկոյեան ժամի $4\frac{1}{2}$-ին մեր քաղաքից 7 վերստ հեռաւորութեան վրա Օրդուբաթից գալու ժամանակ մի աւազակախումբ կողոպտում է հաշտարար միջնորդ պ. Շչեմելինօվին և նրա թարգման Կարապետ Յակոբեանցին, տանելով միմիայն փողերը։ Այդ աւազակախմբի մէջ եղել են մարդիկ, որոնք ռուսերէն են խօսել, հարցնելով միջնորդին և նրա թարգմանին. «հայ կայ ձեր մէջ թէ ոչ։» Երբ համոզվել են, թէ հայեր չը կան, թողել են ու գնացել։ Իսկ Թուրք կառապանին լաւ ծեծել են հէնց նրա համար, որ նա էլ պնդել է, թէ ռուսներ են։

Մ. Մ.

Օրդուբաթ, 16 օգոստոսի

Վերջին սպանութիւններից առաջացած թշնամական տրամադրութիւնը դեռ չէ անցել։

Թուրքերի խանութները Ագուլիսում և հայերինը՝ Օրդուբաթում առայժմ դեռ փակ են մնում։

Գաւառի ժամանակաւոր կառավարիչ Շումօվի ներկայութիւնը բարերար ազդեցութիւն է թողնում ազգաբնակութեան վրա, խաղաղութիւնը վերականգնելու համար։

Հոգևորականութիւնը և պատուաւոր Թուրքերը հովանաւորում են Օրթուբաթի հայերին. չը նայելով որ հարևան Զանգեզուրի գաւառում խառնակ դրութիւն է, այնուամենայնիւ այստեղ բախումներ չը կան։

Հին Նախիջևան, 7 օգոստոսի

Խռովութեան նշանները երևում են։ Գաւառապետ Դուդնիկօվի Նախիջևանի գաւառը գալուց յետոյ խաղաղութիւնը վերականգնած էր համարվում։ Դեռ մայիս ամսին Դուդնիկօվը պատրաստվում էր երկու ամսով արձակուրդ ստանալ ու հայրենիք գնալ, բայց Նախիջևանի ժողովուրդը՝ հայ թէ Թուրք երկար խնդրեցին ու թախանձեցին նրան Նախիջևանից չը հեռանալ, որպէսզի նորից խռովութիւններ տեղի չունենան։ Բայց այս օգոստոսի 5-ին վերջապէս Դուդնիկօվը մեկնեց Նախիջևանից, իր պաշտօնը ժամանակաւորապէս յանձնելով գաւառում կանգնած զօրքերի հրամանատարին։

Բայց գաւառապետը Նախիջևանի սահմաններից դեռ դուրս չեկած՝ տեղի են ունենում յարձակման նշաններ։

Օգոստոսի 5-ին Օրդուբաթից Նախիջևան է գալիս եղել Օրդուբաթի գաւառամասի հաշտարար միջնորդը (ազգանունն ինձ յայտնի չէ), նստած հանրակառքի մէջ, մի հայ ծառայող էլ հետն ունենալով, ուղեկցութեամբ մի ռուս սալդատի։ Երեկոյեան պահին, Նախիջևանից մի քանի վերստ հեռու, ճանապարհին կառքի վրա յարձակվում է Թուրքաց զինված մի հրոսակախումբ, բաղկացած մօտ 12 ջանբեզարներից, որոնք բոլորին կողոպտելուց յետոյ անյայտանում են, նաև՝ (ինչպէս ասում են) ռուս սալդատին։ Թուրքերի ասելով՝ հաշտարար միջնորդից կողոպտել են մօտ 100 ր. փող, կողոպտել են նաև հայ ծառայողին և Թուրք կառապանին, իսկ հայերի և ռուսների ասելով՝ հաշտարար միջնորդից կողոպտել են մօտ 700 րուբլի։ Զարագործներն անյայտացել են։ Կողոպուտի տեղը Նախիջևանից զօրք է գնացել։

Երէկ, օգոստոսի 6-ին, Թուրք աւազակները փորձել են քշել Նարըմջա հայկական գիւղի նախիրը, բայց աչալուրջ Նարըմջացիները շուտ են վրա հասել և Թուրքերին հալածելով նախիրը յետ են խլել։

Այդ տեսակ երևոյթներ, ինչպիսին են հաշտարար միջնորդի կողոպտելը, Նարըմջայի նախիրը քշելու փորձը, ջանքեցի Թուրքերի տները դատարկելը և զօրքը գիւղից հեռացնելու օյինբազութիւնները, առիթ են տալիս ենթադրելու, որ Թուրքերը, օգտվելով գաւառապետ Դուդնիկօվի բացակայութիւնից, կամենում են մի անգամ էլ վերանորոգել անցեալ տարվայ դժոխքը։

Բայց տուժողը իրանք կը լինեն, որպէս նախայարձակ եղողներ, ինչպէս տուժեցին Շուշում Թուրքերը, վերջին անցքերի ժամանակ, որովհետև կառավարութիւնն այժմս, մանաւանդ Նախիջևանում, անցեալ տարվայ քար անտարբերութիւնը չունի։

Եւ հայերն էլ միևնոյն ժամանակ աչալուրջ են։

Գեղամի

Քէշիշքենդ, 8 օգոստոսի.

Գաւառապետը, վերադառնալով Բաշնորաշէնից, ամսիս 5-ին Քէշիշքենդի գիւղական հասարակութեանը ժողովի հրաւիրեց և խօսեց հաշտութեան ու խաղաղութեան մասին։ Այս ժողովի մանրամասնութիւնների վրա մենք չենք կանգ առնի, որովհետև սա համարեա միևնոյն բանն էր, ինչ որ նրա միւս ժողովները, որոնց մասին մեր նախանցեալ նամակում հաղորդել էինք։ Նոյն խրատները, նոյն սպառնալիքները և նոյն երդումը։

Այստեղից նա անցկացաւ Մարտիրոսի հա արակութիւնը, իսկ այնտեղից պիտի գնանայ Անգղոր։

Մեր նոյն նախանցեալ նամակում հաղորդել էինք Աղքենդ գիւղացի սէիդ-Հուսէյնի անյայտացման մասին։ Այժմ մի քանի խօսք ասենք այդ դէպքի մանրամասնութիւնների և հետևանքների մասին։

Սպանվածի դիակի համար Թուրքերը երկար ժամանակ ապարդիւն մանեկան, դիմեցին տեղական պրիստաւին, բայց դարձեալ առանց հետևանքի։ Շրջակայ հայ գիւղերի համար գործը պարզվեց դէպքից 3—4 օր յետոյ, և որովհետև բոլորն էլ զայրացած էին այդ անիրաւ գործի համար, ուստի հէնց սկզբից տրամադրութիւն կար դիակը գտնել և յանձնել տիրոջը, իսկ մարդասպանին՝ կառավարութեանը։ Մերոնցից մի քանիսը բանակցութեան մէջ մտան Թուրքերի հետ և հրաւիրեցին նրա դիակը տանելու. դէպքի 9-րդ օրը դիակը հանեցին, ամփոփեցին մի ձօխ գաղաղի մէջ, յանձնեցին Թուրքերին և հանդիսաւոր յուղարկաւորութեամբ (որի մէջ նախաձեռնութիւն ունէր նաև Մ. վարդապետ Փափազեանը) Թուրքերին ճանապարհ դրին իրանց գիւղը։ Թուրքերը հասկանալով, որ դէպքը կատարվել է մի մարդու ձեռքով, և որ հայերը բոլորը ցաւում են դրա համար ու զայրացած են սպանողի դէմ, բաւական բարեկամաբար էին վերաբերվում հայերին և տրամադիր էին հաշտվելու։

Ապա հայերը սպասեցին գաւառապետին, որ նրան յանձնեն մարդասպանին, որի մասին արդէն իր հայրն ու աշակերտն էլ (ինքը Օրթաքենդ գիւղացի է, Կարապետ Համբարձումեան, սափրիչ) տասել էին կառավարութեանը։ Գաւառապետի այս անգամվայ ժողովին նա ներկայացաւ, ձերբակալվեց և առ այժմ պահվեց այստեղ։ Սպանվածի ընտանիքին օժանդակութիւն տալու համար գաւառապետը որոշեց վերցնել մարդասպանից 200 ր., իսկ Ղօյթուլ գիւղից (որի հանդում կատարվել է դէպքը) նոյնպէս երկու հարիւր րուբլի, որը մեղադրվում է նրանում, որ սպանվածի ականջը կտրողին չեն յանձնել գաւառապետին։

Այդ սպանութեան պատճառով երթևեկութիւնը դէպի Նոր-Բայազէտ առ այժմ դադարել է, և հայերը իրանց մրգերը այնտեղ չեն կարողանում տանել ցորենի հետ փոխարինելու, որը այս գաւառացոց ապրուստի գլխաւոր աղբիւրն է։

Ամսիս 6-ին կատարվեց Կենտրօնական ժողովի պատգամաւորի ընտրութիւնը։ Ընտրվեց Քէշիշքենդի պետական երկդասեան ուսումնարանի աւագ ուսուցիչ Արտ. Բունեաթեան։

Դրա մասին հաղորդում ենք առանձին նամակով։

Գեղջուկ

Ախալքալաք, օգոստոսի 10-ին.

Վերջին ժամանակներս մեր սահերում եղած Թուրքերը իջնում են այնտեղից, դրա համար էլ սկսվել են սովորական թալանները։ Նախ Գանձա գիւղից տարան 110 ոչխար. գանձացիք դիմեցին հարևան սաղամոցի Թուրքերին և տեղեկացրին, որ գնալու են որոնելու, և մարդ խնդրեցին ընկերակցելու։ Սաղամոցիք, որ մինչև հիմա խաղաղ ապրել էին գանձացիների հետ, 10-ից աւելի ձիաւորներով գնացին և գտնելով բոլոր ոչխարը ետ դարձրին, խնդրելով որ ուրիշ դէպքերում էլ իրանց դիմեն գանձացիք, որպէսզի թիւրիմացութեան և ընդհարումների առիթ չը լինէ։ Այնուհետև Սաթղա գիւղից գողացվեցին 80-ից աւելի ձիեր, յետոյ էլ Ղօջաբէկի հայերից տարան 200-ի չափ ոչխար և 100-ից աւելի եզ ու կով։ Վերջին երկու գողութիւնները բացված չեն, և գողացվածները չեն գտնված։ Ղօջաբէկում վիրաւորված է մի հովիւ։

Ն.

Ջալալ-Օղլի, օգոստոսի 13-ին.

Այսօր, կիրակի, առաւօտեան, ս. Աստուածածնի եկեղեցու դրան մօտ այդ օրվայ պատարագիչ քահանայ տէր-Արիստակէսին ձեռնափայտով մի քանի անգամ հարուածեց առանց որևէ առիթի քահանայի կողմից տեղացի Մկրտիչ Վարդազարեանը։ Թէ ֆիզիքապէս և թէ բարոյապէս վիրաւորված քահանան հրաժարվեց պատարագ անելուց և այդ օրը ժողովուրդը զրկվեց այդօրվայ հանդիսաւոր պատարագից։ Տէր-Արիստակէսը մեր քահանաներից ամենաազնիւ, բարեխիղճ և արժանաւորն է. վաղը ժողով է այդ մասին. կը յայտնեմ ժողովի որոշումը։

Թորոս Պետրոսեան

«Нов. Вр.» լրագրի Լօնդօնի թղթակիցը պատմում է Թիւրքաց սուլթան Աբդիւլ-Համիդի դիտաւորութիւնների մասին։

«Ամենաանսպասելի սիւրպրիզ են բերում, գրում է թղթակիցը, Բօսֆօրից եկող լուրերը։ Սահմանադրութեան կուսակից է հանդիսանում Աբդիւլ-Համիդը, որ մտածում է վերստին հրաւիրել իր հրամանով արձակված 1878 թւի Թիւրքական դուման։

«Յայտնի արևելագէտ և մանաւանդ Կ. Պօլիսը լաւ ճանաչող մէկը, որից ես այդ տեղեկութիւնը իմացայ, այնտեղ երկար ժամանակ մնալուց յետոյ նոր է վերադարձել, ուր նա հնարաւորութիւն է ունեցել հետևել Բարձրագոյն Դրանը և Ելդըզ-Քէօշքում տեղի ունեցող բոլոր անցքերին։ Ահա թէ որոնք են սուլթանի այդ որոշման շարժառիթները. նրանք հետաքրքրական են նոյն իսկ աւելի քան ինքը որոշումը. 1) պետութեան մշտական ֆինանսական անկարողութիւնը առանց ժողովրդական ներկայացուցչութեան, 2) խռովութիւնները գաւառներում և ապստամբութիւնները այդ երկիրների զօրքերի մէջ, 3) պետական գանձարանի միջոցների աղքատութիւնը, կարգը, դիւցիպլինան սահմանադրական երկիրներում, որոնցից աւելի մեծ նշանակութիւն է տրվում Ճապօնիայի օրինակին։

«Իմ ծանօթը ընդունում է սակայն, որ այդ շարժառիթները հազիւ թէ գերակշռող հանդիսանային սուլթանի մէջ քան ժողովրդական ներկայացուցչութեան անյարմարութիւնը, եթէ որ չը լինէր այն դիտումները, որ միայն այդպիսի հաստատութեան օգնութեամբ կարելի է բարեփոխութիւններ մտցնել, մանաւանդ այնպիսիները, որոնք շատ թանգ են նրա սրտին,—իր սիրելի որդի Բուրխանի գահաժառանգութիւնը ապահովելու խնդիրը։

Այսպէս թէ այնպէս, այնուամենայնիւ «Нов. Вр.»-ի թղթակիցը մեծ անհանգստութեամբ երկիւղ է յայտնում, որ մի գուցէ մեզանից կառաջադիմէ սահմանադրութեան խնդրում նոյն իսկ Թիւրքիան։ «Нов. Вр.»-ի էջերում արտայայտված այդ վիշտը միանգամայն անսպասելի է։

ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՋԻՎԱՆՇԻՐՈՒՄ

(Մաֆրավէնդ Թուրքերնակ գիւղացիների և կօզակների միջև եղած ընդհարումների դէպքը)

Ջիվանշիրի գաւառ, օգոստ. 7-ին

Գրած եմ «Մշակին» այն բանի մասին, թէ ինչպէս Ջիվանշիրում՝ Խաչէնի հովտի հարաւարևմտեան լեռնավայրերում ապրող կիսավայրենի քիւրդ-Թուրքերի և դրանց մէջ ապրող քոչւոր Թուրքերի գանգատների և գուցէ պրօվօկացիական գանգատների համաձայն թէ՝ Խաչէնի ձորակի (գլխաւորապէս վանքեցք, առաջաձորցիք և ծմակահողեցիք) հայերը քշել են իրանց տաւարները՝ հարիւրներով, իսկ Թարթառի ձորակի հայերը (գլխաւորապէս հաթերքեցիք կամ հասան-րիզցիք) քշել են իրանց (իբր Թուրքերի՝ քիւրդերի) ոչխարները՝ հազարներով և բացի այդ թէ՝ հայերը կոտորել ու վիրաւորել են իրանցից մի քանիսին— եկաւ Խաչէնի և Թարթառի ձորակները (գլխաւորապէս Վանք և Հաթերք կամ Հասան-Րիզ գիւղերը) փոխ-գնդապետ Վեվէրնը մի քանի սպաներով, մօտ երեք հարիւրեակ կօզակներով, երեք հատ թնդանօթներով և Ջիվանշիրի գաւառապետ պ. Ֆիլիգինսկու հետ, որը իր հետ ունէր 15—18 ստրաժնիկներ։ Դրանք եկան՝ իրականութիւնը որոշելուց յետոյ՝ պատժելու յիշեալ հայերին՝ նրանց տուգանքի ենթարկելով, տները ռմբակոծելով և այլն, ուստի այդ հովտի հայերը իրարանցման և սեկոծման մէջ ընկան՝ թագցնելով իրանց տնային սեփական քրտինքով վաստակածները՝ մերձակայ անտառները փախչելով պատսպարվելու... Վանքում և Հաթերքում այդ զօրքը, ապրելով մօտ 25—27 օր, գնեց այդ գիւղացիներից, թէև փողով, նրանց բերնի վերջին պատառը։

Վերջապէս Վեվէրնը՝ օֆիցերների և պ. գաւառապետի հետ Թուրքերի գանգատների համաձայն (թէ հայերը քշել են իրանց ոչխարները ու տաւարները)՝ գործը երկար քննելուց յետոյ, հայերը մեղաւոր չը համարվեցին։ Հետևապէս Վեվէրնը օֆիցերներով, թնդանօթներով, կօզակներով ու Ֆիլիգինսկու և վերջինի ստրաժնիկների հետ մեկնեց Հաթերքից Մարգակերտ գիւղը, որտեղ ըստ սովորականի՝ ինչպէս հայ գիւղում՝ լաւ ընդունելութիւն գտնելուց յետոյ, նա (Վեվէրնը) յուլիսի 31-ին ճանապարհեց Աղդամ աւանը իր մինչև 10 կօզակներին, այնտեղ (Աղդամում) պատրաստութիւն տեսնելու, իսկ յետոյ այնտեղից ուղևորվելու դէպի իրանց մշտական տեղը՝ Խանքենդ աւանը։ Այդ կօզակների վրա Մաֆրավէնդ գիւղի մօտով դէպի Աղդամ անցնելու ժամանակ՝ մաֆրավէնդցիք և դրանց հարևան ուրիշ գիւղացի Թուրքերը՝ իրանց վաղօրօք պատրաստած դիրքերից սկսում են հրացանաձգութիւն։ Կօզակները, անկարող լինելով դիմադրել անթիւ Թուրքերից կազմված ամբոխին, յետ են դառնում Մարգակերտ գիւղը և պատմելով յայտնում եղելութեան մասին փոխ-գնդապետ Վեվէրնին։ Վեվէրնը վճռում է իր բոլոր զօրքով, օֆիցերներով ու թնդանօթներով գնալ Մաֆրավէնդ ու վերջինի բնակիչներին պատժելուց յետոյ շարունակել ճանապարհը դէպի Աղդամ, իսկ վերջինից իր մշտական պօստը՝ Խանքենդ աւանը։ Սակայն Մաֆրավէնդ հասնելով, միևնոյն տեղը, նորից նոյն Թուրքերը սկսեցին պարպել զալպերը դէպի երեք հարիւրից բաղկացած զօրամասը։ Եւ չը նայելով, որ Վեվէրնի հրամանով զօրքն էլ է սկսում պատասխանել Թուրքերին, այնուամենայնիւ չէ կարողանում դիրքերից դուրս անել ապստամբներին, որովհետև վերջինները ամրացած են լինում կիրճերում վաղօրօք պատրաստած պինդ դիրքերում և չեն երևում բոլորովին, այլ միայն լսվում են նրանց զալպերը, իսկ զօրքը լինում է տափարակում, որտեղ, ի հարկէ, դժուար է դիրք ճարելը։ Վերջապէս Վեվէրնի հրամանով կրակում են դէպի Թուրքերը և թնդանօթներից, բայց և այդ էլ չէ սարսափեցնում Թուրքերին։ Վեվէրնը տեսնելով չորս կօզակների, երկու ստրաժնիկների և մի քանի ձիերի վիրաւորվելը և ապարդիւն փամփուշտների սպառելը՝ յետ է դառնում Մարգակերտ հայաբնակ գիւղը, որտեղից գրում է դէպքի մասին գեներալ Գօլօշչապօվին և խնդրում է կարգադրութիւններ անել այդ մասին, իսկ դէպքի տեղից ոչ հեռու գտնվող կօզակների գլխաւորներից ինքը Վեվէրնը իր կողմից խնդրում է օգնութիւն։

Եւ այստեղ Մարգակերտ գիւղում՝ թէ Գօլօշչապօվի կարգադրութեամբ ու թէ մասամբ Վեվէրնի՝ հաւաքվելով բաւականին կօզակներ ռազմամթերքներով (100 կօզակներ գալիս են և Խանքենդ աւանից)՝ միւս օրը գնում են պատժելու մաֆրավէնդցիներին և նրանց հարևան գիւղացի Թուրքերին։ Զօրքը թէ Մաֆրավէնդում և թէ մօտակայ Թուրք գիւղերում բնակիչներ չեն գտնում պատժելու։ Տները դատարկված են լինում թէ բնակիչներից և թէ տնային մթերքներից (չէյերից) և անասուններից, թէպէտև մի քանի տեղերից, գիւղերի շրջակայքից լսվում են լինում հրացանաձգութեան ձայներ։ Վառվում են Մաֆրավէնդը, Ղարա-Ֆիրումը և Բօյ-Ահմէդլուի մի մասը։ Առաջին երկուսը մոխիր են դառնում։ Պատժելով՝ Թուրքերից եղել են մօտ 25—30 զոհեր, իսկ զօրքից ոչ մէկը։ Մաֆրավէնդը և Ղարա-Ֆիրումը վառված ժամանակը Թարթառ աւանից գալիս է դէպքի տեղը Ջիվանշիրի գաւառապետ պ. Ֆիլիգինսկին ու տեսնելով անհելի հրդեհները խիստ բարկանում է։

Զօրքը կռուի դաշտից յետ է դառնում կրկին Մարգակերտ գիւղը: Այդտեղ պ. Ֆլիգինսկին սպառնալիք է կարդում տեղացի հայերի գլխին, ասելով հայերն են վառել Մաֆրավէնդը, Ղարա-Ֆիրումը և այլն ու թալանել այդ գիւղօրայքը, և աւելացնում է, որ ինքը անթիւ թուրքեր կը բերէ, ու նրանք տասնապատիկ անգամ աւելի վրէժ կառնեն հայերից, աւերելով հայի գիւղօրայքը ու բնաջինջ անելով նրանց (հայերին): Մարգակերտի հայերը միահամուռ համախմբվելով գալիս են յայտնում վեվէրնին Ֆլիգինսկու սպառնալիքները, սակայն Ֆլիգինսկին ուրանում է իր ասածները: Բացի սպառնալիքներ կարդալուց, Ֆլիգինսկին հրամայում է իր ստրաժնիկներին դաշտից Մարգակերտ մտնող, իրանց գործից յետ դարձող հայերին ծեծել, այն պատրուակով ու՝ երբ թէ այդ գիւղը մտնող հայերն են եղել Մաֆրավէնդի և այն թուրքաբնակ գիւղօրայքի հրդեհողը ու թալանողը, կողոպտողը ու այնտեղից են գալիս (պէտք է նկատել, որ հրդեհված գիւղօրայքում թալանելու բան չեն եղել, այլ բոլորը՝ վաղօրօք թուրքերը տարած են եղել): Ստրաժնիկները կատարելով պ. Ֆլիգինսկու հրամանը ի թիւս այլոց, ծեծում են և մի պետական հայ ֆելդշերի, որը եկել էր Մարգակերտ, որ այդտեղից էլ գնայ իր հայրենիքը արձակուրդով (ժամանակաւոր), բայց տեսնելով վիրաւոր կօզակներին սկսեց զօրքի բժշկին օգնել, փաթաթելով կօզակների վէրքերը...

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼԻ ՊՐՕՎՕԿԱՑԻԱՆ

Գանձակից գալով Թիֆլիս, զարմանքով կարդացի «Кав. Нед.» թերթի յաւելուածի հեռագիրների բաժնում «Ռուս. հեռագրական գործակալութեան» Գանձակից խփած միտումնաւոր և ուղղակի սարքած հետևեալ պրօվօկատորական հեռագիրը.

Четверо стрѣляли въ губернатора Калачева. Губернаторъ невредимъ. Злоумышленники скрылись.

Կարդացի նաև ուրիշ «հեռագիրներում» նոյն գործակալութեան հեռագիրը, որի մէջ աւելացրած էր, որ կրակողները հայեր են եղել:

«Кав. Нед.»-ի խմբագիրը այնքան բարեհաճ և խոհեմ է գտնվել, որ կանխաժամ է համարել «հայ» անունը յիշատակելու, որքան որ այդ բանը անդուրեկան լինի հեռագիր ուղարկողին, և, ինչպէս երևում է, նա լաւ է ճանաչել Գանձակի գործակալին:

Իմ առանձին ուշադրութիւնը գրաւեցին այս խօսքերը—4 հայեր են եղել կրակողները, բայց գնդակը վրիպել է... Եթէ ոչինչ բաւականութիւն չը ստացած լինի ստախօս գործակալը, այդքան ծաղր ու ծանակ էլ բաւական է հայերի հասցէին ուղղած... Բայց մեր խօսքը ու վրդովմունքը այդ մասին չէ, այլ այն անամօթ ստախօսութեան մասին, որ Գանձակի ազնիւտ անպատիժ կերպով իրան թոյլ է տալիս և դեռ շարունակում է վարել իր պաշտօնը... Հարիւրաւոր նշանաւոր դէպքերի մասին լռել ու պապանձվել, ոչինչ չը գրել և ծանրութիւնը թողնել մասնաւոր թղթակիցների շնքին և երբեմն-երբեմն սուտ ու մուտ հեռագիրներով կերակրել գործակալութեան համբերատար ընթերցողներին—այդ է եղել Գանձակի գործակալի մենաշնորհը... Եւ չը նայած այդ բոլորին, խնդիր ծախած, ամօթի վերջին նշոյլը կորցրած գործակալը դեռ մնում է իր պաշտօնում: Ուրիշ քաղաքներից ստացված սխալ և սուտ տեղեկութիւն հեռագրողները կարող են զանազան պատճառաբանութիւններով և պատրուակներով արդարանալ, և փոքր ինչ գուցէ և կարելի է ներողամիտ լինել նրանց, ի նկատի ունենալով դէպքերի վայրը, քաղաքի մեծութիւնը, նրա աշխարհագրական դիրքը, գործակալի անձեռնհաս լինելը լուրը ստուգելու անմիջապէս և այլն... Այդ միևնոյնը երբեք չէ կարելի ասել Գանձակին վերաբերեալ. Գանձակը մի փոքր շրջան է, քաղաքի մի ծայրում պատահած ամենաաննշան դէպքի լուրն անգամ միւս ծայրն է հասնում կայծակի արագութեամբ: Գանձակում այդպիսի լուր, շշուկ անգամ տեղի չէ ունեցել. այդ բոլորը ծագել է գործակալի ուղեղում և նրա չարանենգ երևակայութեան մէջ. նա յետին մտքով է հեռագրել, մի քանի ժամով հասարակական մտքերը պղտորելու համար: Աւելի դատապարտելին այն է, որ գործակալը ապրում է նահանգապետի թաղում, մի քանի քայլ հեռաւորութեան վրա. նրա համար շատ դիւրին էր դէպքը նոյն վայրկեանին տեղնուտեղը ստուգել, ապա հեռագրել: Կրկնակի դատապարտութեան արժանի է, ու նա այդ կարող էր անել մանաւանդ իր տնից շատ մօտ է նաև ոստիկանատունը և միւս պետական հաստատութիւնները. նա ոչ մի տեղից չէ ստուգել, այլ ուղղակի սարքել է այդ միտումնաւոր հեռագիրը:

Գործակալը եթէ այդ րոպէին սխալվեց, կարող էր մի ժամից, երկու ժամից, չեմ ասում սխալվելու ժամից յետոյ, հերքումն ուղարկել. բայց նա այդ հերքումը թողել է, միւս օրն է ուղարկել (կարդացէք օգոս. 14-ից խփած Գանձակի հեռագիրը):

Մենք, հասարակ մահկանացու թղթակիցներս, ամենահասարակ մահկանացուներին վերաբերեալ լուրերը մինչև մի քանի անգամ չենք վերստուգում, չենք վստահանում լրագրութեան տալու: Իսկ գործակալութեան ազնիւը մի այդպիսի նշանաւոր լուր առանց ստուգելու, «տոը կրակը պրծած» սրտատրոփ չը պէտք է և՛ չէր կարող առանց ստուգելու հեռագրել, մանաւանդ որ նա բոլոր թղթակիցներից, իր պաշտօնական տեսքով, ձեռնհաս է, ուրեմն կրկնակի հաւանական է համարվում, որ նա սարքել է... Եւ դեռ կան անձինք, որոնք չեն ուզում ճանաչել խուլիգաններին և մեր քաղաքի պրօվօկատորներին:

Եւ կայ մի գործակալութիւն, որ այսպիսի անձանց դեռ պահում է իր գործակալութեան մէջ:

Հասարակութիւնը պէտք է բողոքէ գործակալական թղթակցի ծայրայեղ լրբութեան դէմ, և պիտի պահանջէ անպայմանորէն թղթակցի հեռացումը, և այդ վայրերը դեղնաֆելցիայի ենթարկելով՝ նրանց փոխարէն չէզոք ազգից փոքր ի շատէ խիղճ, ամօթ, պատկառանք ունեցող և ոչ պրօվօկատոր անձ նշանակվի:

Ա. Սահակեան

ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ ՈՒ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐ

—Պետերբուրգում լուր է պտտում, որ մօտ օրերս Պետերհօֆում կալանաւորվել են գեներալ Տրեպօվի խոհարարը և 3 սպասաւորները: («Товарищъ»):

—Օգոստոսի 10-ին ֆրանկօ-ռուսական գործարանի բանուորների կողմից, ադմինիստրացիայի հետ բանակցելու համար, ընտրված աւագները կանչվել են ոստիկանամասը, ուր նրանց յայտնել են քաղաքապետի հրամանը՝ 24 ժամվայ ընթացքում հեռանալ Պետերբուրգից: Այդպիսի հրամաններ յայտնել են նոյնպէս գործարանի բանուորներից շատերին: Պետական խաղովակային գործարանի 3-րդ և 5-րդ գործարաններից կալանաւորվել են 11 բանուորներ («Око»):

—Կրօնշտադի ապստամբութեանը մասնակցելու համար մեղադրվող խմբերից մէկում, բացի Պետական Դումայի նախկին պատգամաւոր Օնիպկոյից, գտնվում է և բժիշկ Բուսարօվը և ինժեներ Մալօզեմօվը: Այդ խմբի մէջ գտնվում են 1800 նաւաստիներ և 60 քաղաքացիական կալանաւորներ, որոնց համար կատարվում է 16 քննութիւններ Պետերբուրգի դատարանի զինուորական դատախազի օգնական փոխ գնդապետ Իլլինի հսկողութեամբ: («Нов. Вр.»)

—Այդ միևնոյն գործի առիթով «Петерб. Листокъ»-ը հաղորդում է. «Ներկայումս Կրօնշտադի ապստամբութեանը մասնակցող նաւաստիների գործը քննում է մի յատուկ մասնաժողով գեներալ-մայոր Տօմաշևիչի նախագահութեամբ: Մեղադրվում են 1800 նաւաստիներ: Դրանց մի մասին մասնաժողովը կազատէ դատավարութիւնից առաջ: Մեղադրվողների մեծ մասը հրաժարվում է որ և է ցուցմունք տալ: Պահվում են նրանք նաւատորմի զօրանոցներում: Ներքին կարգապահութիւնը յանձնված է ծովային օֆիցերներին, իսկ արտաքինը լէյբ-գվարդիայի ֆինլանդական գնդին: Դատապարտեալ ականային և սապեօր վաշտերի զինուորները պահվում են այժմ կալանաւորութեան տներում և նրանց ևս կուղարկեն շուտով Կրօնշտադ»:

—Պետերբուրգում տեղեկութիւն է ստացվել, որ Լիֆլանդական նահանգի արևելեան մասերում «անտառային եղբայրների» գործողութիւնները, չը նայելով բազմաթիւ զօրքերի ներկայութեան, հետզհետէ աւելի են դառնում վճռական, համարձակ: Ներկայումս «անտառային եղբայրները» հրամայում են անարդիւնաբերողներին ընդհատել անտառների կտրելը, որը պատկանում է միայն ժողովրդին: Արդիւնաբերողներից շատերը, չը նայելով ադմինիստրացիայի դրդումներին, ընդհատել են իրանց գործարանի աշխատանքները: «Անտառային եղբայրները» գործում են խմբերով 20—30 հոգուց բաղկացած, և շատ քիչ է պատահում, որ դրանց կառավարութիւնը կարողանայ կալանաւորել, որովհետև ազգաբնակութիւնը դէպի նրանց համակրանքով է վերաբերվում և ամեն կերպ աշխատում է նրանց աջակցութիւն ցոյց տալ և նախազգուշացնել սպառնացող վտանգներից:

(«Товарищъ»)

ՄԻ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՍՏՕԼԻՊԻՆԻ ՀԵՏ

«Temps» լրագրի Պետերբուրգի թղթակիցը խօսակցութիւն է ունեցել պրեմիէր Ստօլիպինի հետ, որը հետևեալ յայտարարութիւնն է արել.

«Ինչպէս էլ լինեն Դումայի արձակման շարժառիթները, հարկաւոր է հաշուել կատարված իրողութեան հետ:

«Եթէ միայն Դուման իր նախկին կազմով, բաղկացած անկեղծ մարդկանցից, որոնք բարի դիտաւորութիւններ ունէին թէև, բայց կոնկրետ խելք չունէին, ներկայ անկարգութիւնները աւելի վատթար բնաւորութիւն կը ստանային: Նախազգուշացնում էինք, որ Դումայի արձակումը կարող է պատճառ լինել մեծ արիւնհեղութեան: Այդ նախազգուշութիւնը չարդարացաւ, և, անձնատուր չը լինելով հանդերձ լաւատեսութեան, կարելի է վկայել, որ ներկայ րոպէում համեմատական խաղաղութիւն է տիրում: Յեղափոխական շարժումը մեղմանում պահպանում է իր գոյութիւնը բացառապէս ագրարական հարցով. հետևապէս, դա սօցիալական բնաւորութիւն ունեցող մի երևոյթ է, այլ ոչ քաղաքական. ազատութիւնների մասին գիւղացիները քիչ են հոգում:

«Անյապաղ լուծել ագրարական հարցը անկարելի է, որովհետև անկարելի է գրչի մի հարուածով վերացնել համայնական հողատիրութիւնը: Իբրև ֆենիքս, այդ վճիռը ծնունդ կառնէ նոր բեժիմից, իսկ մինչ այդ անհրաժեշտ է գտնել անցողական ատրճանը:

«Մինիստրութիւնը դեռ ևս չէ զբաղվել մասնաւոր և վանքապատկան հողերի պարտադիր գրաւման հարցերով, բայց նա, անկասկած, կը մերժէ այդ միջոցը, համարելով նրան յափշտակութիւն, որովհետև Թագաւորը անպայման դէմ է այդ բանին: Միևնոյն ժամանակ պարտադիր գրաւումը թոյլատրել կարելի է միայն չափազանց արտակարգ դէպքերում, երբ նա սրբագործվում է հասարակական բարօրութեան դիտումներով:

«Սակաւահողութեան մասին եղած խօսակցութիւնները չափազանցրած են: Ասիական Ռուսաստանում գաղթականութիւն հաստատելու համար յատկացրած պետական կալուածներն ու հողերը, երևի, բաւական կը լինեն: Ուդելնի հողերի խնդիրը ներկայացված է Թագաւոր կայսրի բարեհայեցողութեանը: Գիւղացիական բանկը մեծ քանակութեամբ հողեր է գնում: Ուրիշ միջոցներ էլ են ձեռք առնված գիւղացիների վիճակը բարւոքելու համար:

«Դումայի ընտրութիւնները տեղի կունենան յունվարին կամ փետրվարին, նստաշրջանը (?) սկսվելուց հինգ-վեց շաբաթ առաջ: Թագաւորի կամքը անփոփոխելի է, հին կարգերին վերադառնալ անկարելի է: Ռուսաստանը Թիւրքիա չէ, որ սահմանադրութիւն տուեց, իսկ յետոյ նոր ֆիրմանով փոխեց նրան:

«Թէ ինչպէս կանցնեն ընտրութիւնները, այդ նախագուշակել անհնարին է. ամեն բան կախված կը լինի հանգամանքներից: Առաջին ընտրութիւնները, եթէ նշանակվեն դեկտեմբերին, բոլորովին ուրիշ կերպ կանցնեն: Այժմ, երբ գեմստվօները բարեկամաբար են տրամադրված դէպի կառավարութիւնը, կարելի է յուսալ, որ ապագայ Դումայում կը գերակշռէ աջակողմեան կուսակցութիւնը, և որ նա աւելի ճիշտ արտայայտիչ կը լինի երկրի ցանկութեանը: Հին Դուման բաղկացած էր միայն ձախակողմեաններից, մի փաստ, որ մինչև այժմ պատմութեան մէջ չեղած բան էր: Բայց, կրկնում եմ, մեր ներկայ խառնակ օրերում նախագուշակել ոչինչ չէ կարելի:

«Դրութիւնը ծանր է. ակամայից բէակցիօն դարձած կառավարութիւնը մաքառում է ակտիվ յեղափոխութեան դէմ: Մամուլը պատճառ բազմից յետոյ անհագին ազդեցութիւն գրաւեց: Ռուսաց ժողովուրդը կարդում է և հաւատում է կարդացածին այնպէս, ինչպէս աւետարանին: Ֆրանսիացիները, գերմանացիները, և միւս ժողովուրդները օժտված են քննադատական դատողութեամբ, մինչդեռ ռուսները՝ ոչ:

«Այդ պատճառով, սկզբունքով կողմնակից լինելով մամուլի ազատութեան, ես պարաքս եմ համարում նախազգուշութեան միջոցներ ձեռք առնել: Այսպէս, օրինակ, վերջին ընդհանուր գործադուլի ժամանակ, մենք հարկադրված էինք նրան վերջ տալու համար արգելել այն լրագիրների հրատարակութիւնը, որոնք աջակցում էին գործադուլին: Որովհետև կառավարել՝ նշանակում է նախատեսել: Բայց այժմ, երբ վտանգը արդէն անցել է, մենք նորից թոյլատրեցինք «Страна»-ի հրատարակութիւնը, թոյլ ենք տալիս լոյս տեսնելու «Товарищъ»-ին: Ինձ համար նշանակութիւն չունի, թէ ինձ ինչ կանուանեն՝ բէակցիօներ թէ լիբերալ: Կարևոր է միայն մի բան. գործել գործնականօրէն և աջողութեամբ:

«Մեր ծրագիրը մնում է նոյնը, ինչ որ նա կը լինէր՝ եթէ որ մենք աշխատէինք լիբերալների մասնակցութեամբ. ընտրութիւնները կը կայանան, Դուման կը գումարվի, խղճի բարեփոխութիւնները կը մտցվեն այնքան, որքան որ թոյլ կը տայ յեղափոխութիւնը:

«Ես որոնում եմ լիբերալ միջոցներ յեղափոխութեան դէմ մաքառելու համար, բայց գտնում եմ միայն ույժ:

«Երէկ առաւօտեան Վարշավայում սպանվել են 26 հոգի, ամեն տեղ ռումբեր են գտնում, ամեն տեղ ռումբերի պահեստներ: Ոչ ոք չէ ուզում վկայ լինել և ցուցմունքներ տալ դատարանում. այդ բոլորից յետոյ մի միջոց է մնում՝—ույժ:

«Հետևապէս պաշարողական դրութիւն, հետևապէս ադմինիստրատիվ միջոցներ: Բայց մենք ինքներս կը ցանկանայինք շուտ անցնել օրինական բէժիմին և նախապատրաստում ենք նրան:

«Մեզ մեղադրում են, որ մենք ուշացնում ենք ընտրութիւնները. մենք պահել ենք մեզ համար ճիշտ այնքան ժամանակամիջոց, որքան որ անհրաժեշտ է օրէնսդրական աշխատանքների նախապատրաստութեան համար»:

Խօսելով հրէական հարցի վերաբերմամբ Ստօլիպինը ասաց.

«Ես ամենևին հակասեմիտական չեմ, բայց կարծում եմ, որ գրչի մի շարժումով լուծել հրէական հարցը աբսօլիւտ արդարութեան պահանջների համաձայն՝ նշանակում է վատ ծառայութիւն անել հրէաներին: Հէնց իրանց հրէաներին հարկաւոր է նախ հարցնել այդ մասին»:

Ի վերջոյ Ստօլիպինը յայտնեց, որ կառավարութիւնը մտադիր չէ նոր փոփոխութիւններ կատարել մինչև յաջորդ Դումայի գումարումը, որովհետև բիւջէյում 100 միլիոնի աւելորդ գումար գտնվեց:

Հասարակական գործիչների հետ բանակցելու անյաջողութիւնների պատասխանատուութիւնը, նոր կաբինետ կազմելու նպատակով, Ստօլիպինը ձգում է ամբողջապէս գործիչների վրա: («Страна»)

ՎԱՐՇԱՎԱՅԻ ԱՆՑՔԵՐԸ

«Русс. Слово» լրագիրը հաղորդում է հետևեալ մանրամասնութիւնները Վարշավայի գեներալ-նահանգապետի կեանքի դէմ կատարված մահափորձի մասին: Մի քանի օր դէպքից առաջ այնտեղի գերմանական հիւպատոսին ներկայանում է մի օֆիցեր տեղական զօրքի գնդերից մէկի համազգեստով: Խօսակցութեան ժամանակ անծանօթ օֆիցերը, առանց հիւպատոսի կողմից որևէ առիթ տալու, վիրաւորում է նրան և շտապով հեռանում: Հիւպատոսը ռուս օֆիցերի հասցրած վիրաւորանքի համար պաշտօնապէս հաղորդագրում է գեներալ-նահանգապետ Սկալօնին և գերմանական դեսպանին Պետերբուրգում: Գեներալ-նահանգապետի այցելութիւնը հիւպատոսին նշանակված է լինում կիրակի օրը: Մի քանի օր դրանից առաջ ինչ որ տիկիններ ազախին առաջնորդութեամբ, Նատալինսկի փողոցի վրա, որտեղ ապրում է գերմանական հիւպատոսը, վարձում են մի բնակարան, որի պատշգամբը փողոցի վրա էր նայում: Ամսավճարը կանխիկ վճարում են տան վարձող տիկինները և, վերցնելով բանալիները, գնում են ու չեն վերադառնում: Երբ մահափորձից յետոյ յիշեալ տունը խուզարկութեան է ենթարկվում, պատշգամբի վրա գտնվում են երկու չը գործածած ռումբ կոնֆետի արկղների մէջ թղթերով փաթաթած: Առաջին ռումբը, որ ձգել են գեներալ-նահանգապետի կառքի մէջ, հիւպատոսի մօտից վերադառնալիս, չէ պայթել: Կառապանը մտրակում է ձիաները և թռցնում է կառքը: Նրա ետևից իսկոյն նետում են երկու ռումբ ևս, որոնք կառքից մի քանի քայլ հեռաւորութեամբ պայթում են: Ռումբերի պայթիւնից գեներալ-նահանգապետը խլանում է թեթև վիրաւորվելով աջ ականջի մասերում: Վիրաւորվել են նոյնպէս նրան ուղեկցող զօրախմբի կուբանցիների երեք ձիաները: Գեներալ-նահանգապետը իր ադիւտանտի հետ նոյն կառքին ուղեկցող կօզակներով միասին վերադառնում է իր պալատը: Պայթիւնի ձայնից ամեն կողմից հաւաքվում են պահակները և շրջապատում պատշգամբաւոր տունը, որտեղից նետել են ռումբը: Զինուորները ցանկացել են համազարկերով գնդակահարել յիշեալ բնակարանը, բայց նկատում են, որ ամբողջ բնակարանը լցված է օֆիցերներով և զինուորական վարչութեան ատրճանաւորներով, որով արգելվում է գնդակահարութիւնը: Այդ ժամանակ զինուորները ներս են խուժում բնակարանը, որի պատշգամբից կատարվել էր մահափորձը: Այդ բնակարանը խուզարկելիս գտնվել է երկու բոլորովին պատրաստի ռումբ: Հարևան բոլոր տները նոյնպէս խուզարկութեան են ենթարկվում, որի ժամանակ կալանաւորվում են 35 մարդ: Փողոցը ամբողջապէս շղթայվում է զինուորներով, այնպէս որ մարդիկ անցնելու հնարաւորութիւն չէին ունենում: Պայթիւնի ույժը սարսափելի ուժեղ է լինում. մօտակայ բոլոր տների լուսամուտները փշրվում և շրջանակները թափվում են. փողոցի քարայատակի վրա գոյանում են երկու ձագարաձև խոր փոսեր: Պայթիւնի միակ զոհը անցնողներից լինում է դռնապանի տասնամեայ աղջիկը, որը ստանում է թեթև վէրքեր:

Վարշավայում կատարեալ դժոխք է տիրում: Կայարանից գնացի մի ծանօթիս մօտ, որովհետև մի քանի օր մտադիր էի Վարշավայում մնալ: Առաջին քայլերից ես ինձ զգացի մի ինչ որ ճնշող մթնոլորտում. Անցուդարձ անողները խիստ սակաւ են, և, եթէ պատահում է մի այդպիսին, անցնում է մի տեսակ ստուերի նման, շատ հեռուից և անհանգիստ աջ ու ձախ հայեացք նետելով: Շատ փողոցներում շարժումը դադարել է, որովհետև կառապանները վախենում են այնտեղերով անցնել: Բազմաթիւ խանութներ փակված են և կրկնափեղկերով ամրացրած: Մարդկային բնակարաններում լուսամուտների վարագոյրները ցած են թողնված: Չը նայած անապահովութեան, ես մտայ քաղաքը թափառելու՝ Ամեն քայլափոխում պահակներ են հանդիպում՝ ձիաւոր ու հետևակ: Իւրաքանչիւր դռան մօտ, մի քանի քայլ հեռու միմեանցից, կանգնած են զինուորներ, որոնք իրաւունք ունեն կալանաւորելու իւրաքանչիւր կասկածաւոր թուացողի. քաղաքապահներ չեն նկատվում. նրանք բոլորը կենտրոնացած են ոստիկանատներում և մի քանի պետական հիմնարկութիւնների մէջ: Կօզակները անցնում են փողոցներով ձիերի սանձերը վայր թողած և ձեռքներին բռնած ոտքի քաշած հրացանները, պատրաստ առաջին նշանով համազարկ տալու: Լուրերը մէկը միւսից սարսափելի են և աւելի են ահաբեկում ժողովրդին: Բնակիչներից շատերը փախչում են արտասահման:

Այս լուրերը, ի հարկէ, առանց հիմունքների չեն տարածվում: Այսպիսի սարսափելի սպանութեան դէպքեր, որ այժմ տեղի են ունենում Վարշավայում՝ դեռ չէ տեսել Ռուսաստանի քաղաքներից և ոչ մէկը: Ժամ չէ անցնում, որ մի տեղ ռումբ չը նետեն կամ չը կրակեն, և այն ժամանակ, երբ յեղափոխականները ցոյց են տալիս անասելի դիւրաշարժութիւն, զինուորները առաջվայ նման դանդաղաշարժ են. մինչ նրանք սկսում են հետամուտ լինել ռումբ նետողներին՝ վերջիններս արդէն անյայտացած են լինում: Այսպիսի պայմաններում յեղափոխութեան դէմ մաքառելը անցնում է ապարդիւն:

ՇՈՒՇՈՒ ԹԵՄԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՏԵՍՈՒՉԸ

Հոգաբարձական ժողովում դպրոցի տեսչութեան համար առաջարկված են եղել, մեր լսածով, երեք թեկնածուներ՝ Լեւոն Սարգսեան, Սիրական Տիգրանեան և Ռաշմաճեան: Այդ երեքին էլ հոգաբարձութիւնը հեռագրական հրաւէր է ուղարկել: Հրաւէրին Ռաշմաճեան մերժողական պատասխան է տուել, իսկ Սարգսեանից և Տիգրանեանից ոչինչ չէ ստացվել:

Ժողովուրդը լսել էր Սարգսեանի հրաւէրը և ուրախացել էր, ծանօթ լինելով նրա 15 տարի առաջ վարած տեսչութեանը մեր դպրոցում: Եւ անդադար հարցնում էր.—Ինչ լուր Սարգսեանից, չէ՞ յօժարվում գալ:

Հոգաբարձուները պատասխանում էին, որ նրա հեռագիրը տեղ չէ հասել: Ուրեմն հեռագիրն ուղարկվել է, բայց նա չէ ստացել:

Ի՞նչ տարօրինակ բան:—Լեւոն Սարգսեան անծանօթ մարդ չէ, վերջապէս կայ «Մուրճի» խմբագրատուն, ուղարկեցէք այնտեղ:

—Դէ որ չէ հասել... նոյնպէս պատասխան չը կայ և Ս. Տիգրանեանից:

Այսքանով պիտի բաւականանանք:

Հանելուկ չը կայ արդեօք սրա մէջ: Հանելուկ, որ կարելի է գտնել Սարգսեանի է դաշնակցականների բանակում մէջ: Իսկ թեմական դպրոցի հոգաբարձութիւնը չէ՞ որ Դաշնակցութեան ընտրած մարմինն է. ինչպէս կարող է նրան տեսուչ հրաւիրել...:

Լրագրական յայտարարութեան համաձայնութիւն է ուղարկել Արշակ Չիլինգարեան և ընդունվել է:

Հոգաբարձութեան առաջին քայլը—նեղ անձնականութեամբ առաջնորդվել՝ տխուր ապաւորութիւն է թողնում:

Գուցէ Սարգսեան չէր էլ յօժարվելու Շուշի գալ. խնդիրը դրա մէջ չէ, այլ սկզբունքի...:

Շուշի

ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԻ ՀԱՇԻՒԸ

Շուշի, օգոստոսի 11-ին

Վերջապէս Շուշու Նպաստամատոյց Յանձնաժողովը հաշիւ հրատարակեց, որից սակայն շատ քիչ բան կարելի է հասկանալ—կլոր թիւեր և ոչ մանրամասնութիւն: Աղէտի օրերից մինչև այս տարվայ յուլիսի 1-ը Յանձնաժողովը մուտք է ունեցել 52,893 ր. 93 կ., իսկ ծախք 40,522 ր. 77 կօպէկ. մնում է առձեռն դրամարկղում և ալիւրի տուած 12,371 ր. 16 կօպ.: Յանձնաժողովը խոստանում է առանձին գրքոյկով հրատարակել այն անձանց ցուցակը, որոնք նպաստներ են ստացել: Ցանկալի է, որ Յանձնաժողովը հրատարակէ մանրամասնօրէն և այն ծախքերի ցուցակը, որոնք «նպաստ» անունից փաստաթղթերով և բացատրութեամբ այն բարոյական իրաւունքի, որ ունեցաւ Յանձնաժողովը՝ նպաստը փոխարինել այդ ծախքերին: Ցանկալի է նոյնպէս, որ նպաստների մանրամասն ցուցակը ունենար և ապացուցագրերի պատճէններ իր մէջ, կամ գոնէ նրանց փաստական յիշատակութիւնը: Այս ասելով մենք բնաւ չենք կասկածում Յանձնաժողովի գործողութեան դէմ, այլ որ, մեր կարծիքով, դա է պահանջում հասարակական գործի ճիշտ հաշուետուութիւնը:

Տ.

ՀԱՄ ՄԵՆՔ, ՀԱՄ ԴՈՒՔ

(Նամակ Մոսկվայից)

Օգոստոսի 8-ին

Անցեալ օրը տեղիս քաղաքային զբօսավայրերից մէկում պատահեցի շուշեցի ծանօթ մի թուրքի:

Երկուսս էլ շուշեցի, երկուսս էլ պանդխտութեան մէջ. հայրենիքի կարօտով տապակված՝ մեզ երկուսիս բաւական հետաքրքրում էր Շուշու և Ղարաբաղի վերջին դէպքերը:

Իմ մօտ ծանօթ թուրքը, ամեն ինչ մի կողմ թողնելով, և եթէ թոյլ կը տաք ասել, մինչև իսկ իրան մոռանալով, սկսեց խիստ և դայրացկոտ կերպով խօսել Շուշու վերջին կոտորածի մասին գլխաւորապէս:

—Գիտէ՞ք որ վերջին կռւում հայերն ու ռուս զինուորները մօտ հազար թուրք են սպանել: Գիտէ՞ք որ գեներալ Գօլօշչապօվը թնդանօթներով ռմբակոծել է թուրքական վէրքերը և մեր թաղի բոլոր տները կրակի ճարակ դարձրել: Այն ահագին միսանները, որ վերջին կռւում մեզ հասցրիք դուք՝ միանգամայն անտեսապէս քայքայեց մեզ, էլ հալ չը մաց մեղանում,—դիմեց ծանօթիս թուրքը՝ տտացած և արտասուախառն դէմքով:

Երբ թուրքին հասկացրի, որ ընդհարման ժամանակ զոհեր ու վնասներ միշտ էլ կը լինեն երկուստեք, երբ նրան խորհուրդ տուի, որ չը հաւատայ այն բանին, որ իբր թէ մօտ հազար թուրք է սպանված և ամբողջ թուրքական թաղը այրված է, այն ժամանակ նա ոչ հանդարտացաւ և սկսեց խօսակցութեան տոնը կամաց-կամաց մեղմացնել:

—Եթէ աշխարհիս երեսին կայ վիճառու մի ազգ, այդ աւելի շատ թուրք ազգն է: Թուրքը երբեք չէ կարող հաշուվել այն հանգամանքի հետ, երբ տեսնի, որ կռւում իր կողմից անհամեմատ մեծ զոհեր են եղած: Թուրքը խիստ մոլեռանդ և նախապաշարմունքի տէր լինելով, պատրաստ է իր գլուխը դնել «սրբազան» գործի համար: Չը կարծէք թէ դրանով ամեն ինչ վերջացաւ: Ժամանակաւորապէս հաշտվել ենք, ճիշտ է, բայց և ինչպէս մոռանալ ձեզնից (հայերից) և ռուս զօրքից կրած զոհերն ու վնասները, այդ մենք անկարող ենք,—ասաց թուրքը:

Իմ բոլոր համոզումները, որ ներկայ եղբայրասպան գործը, անմիտ ու աննպատակ հայ-թուրքական ընդհարումները երկու ազգերից ոչ մէկին էլ դրական հետևանքների չեն հասցնել, որ այսօր բոլորը միանգամայն աւերւած է, և մենք այս բոլորը թողած, պէտք է կուլտուրական կռիւ մղենք մեր ընդհանուր թշնամու դէմ, որ վերջապէս՝ ժամանակ է վերջ տալու այս ազգադաւ գործին, թուրքի աչքում ոչ մի գին չունեցան. նա դարձեալ, ինչպէս ասում են, «իրան էշն էր քշում», հին երգ երգում և շարունակ խօսում էր թուրք ժողովրդի փառք ու պարծանք կազմող Աղաևի և Թօփչիբաշևի «արդար» շրթունքներից:

Թուրքը, բացի դրանից, մի շատ հետաքրքրական բան պատմեց:

«Շուշուց նոր տեղեկութիւն եմ ստացել,—ասաց նա, որ թուրքերը վճռել են կամ կոտորել հայերին Շուշում, կամ մեռնել, կամ Շուշուն տէր դառնալ իրանք, կամ հայերը: Կամ թուրքերս պէտք է թուրքական մասը ծախենք հայերին ու հեռանանք Շուշուց,—շարունակեց նա,—կամ հայերը պէտք է իրանց թաղը ծախեն մեզ և հեռանան: Առանց այս ծրագրի մէկ կամ միւս կէտը իրագործելու, դժուար թէ ցանկալի խաղաղութիւնը վերահաստատվի Շուշում և իր շրջակայքում»:

Ընթերցող, տեսնում ես որպիսի գեղեցիկ հեռանկար է: Իսկապէս որ խորամիտ և տափակ ուղեղի մարդկանց տափակ տրամաբանութիւն, կատարեալ թուրքի տրամաբանութիւն:

Ո՛չ, թուրք եղբայր. հայը երբեք թոյլ չի տայ, որ ձեր դժոխային ծրագրի այս կամ այն կէտը իրագործէք: Ձեր՝ կամ մենք կամ դուք լինելու ցանկութիւնը պէտք և հանէք ձեր բթացած ուղեղից, և միայն զինվէք համերաշխութեան ու եղբայրութեան վեհ զգացմունքով: Աշխատաւոր թուրք ժողովուրդ, կռուիր քեզ հայերի դէմ զինող բէգերի, խաների և ագալարների դէմ, աշխատիր քո շրջապատում գտնված խաւարարարներին հրապարակ հանել և պատժել, քաջութիւն ունեցիր մուտ և միասակար տարրերին իշխանութեան ձեռքը յանձնել, և այն ժամանակ դարերով սրբագործված եղբայրական խաղաղութիւնն ու հաշտութիւնը մեր մէջ իր բնական ճանապարհով առաջ կերթայ: Հայ-թուրքական ընդհարումների առաջին օրերից սկսած հայի մտածողութեան միակ առարկան կատարեալ և իսկական հաշտութիւնն է եղել, հայերի և թուրքերի մէջ, իսկ եթէ նա երբեմն-երբեմն զէնքի ոյժով դուրս է եկել յարձակվող թուրք խուժանի դէմ, այդ միայն իր գոյքն ու պատիւը պաշտպանելու համար, ինքնապաշտպանութեան նպատակով: Եթէ այդ թուրքերը կրկին կը համարձակվեն նախայարձակ լինել, այն ժամանակ հայը մի քանի փորձնական դասեր ևս կը տայ նման Շուշու վերջին դասի ու խրատի...

Լաւ մտածեցէք և ապա սեփական ուղեղով գործեցէք...

Ոսկու-Ջօն

ՄԻՒՍԻՒԼՄԱՆ ՄՈԼԵՌԱՆԴՈՒԹԻՒՆ

(Ֆրանսայի նախկին ծով. մինիստր Լանեսանի յօդուածը)

Քանի մը օր առաջ երեսփոխանական ժողովին մէջ Sir Edward Grey-ի արտասանած ճառը ֆրանսացիներուն մասնաւոր ուշադրութեան արժանացած է բովանդակ Հիւսիսային-Աֆրիկէի իսլամներուն մտային վիճակին վրայ գործած ազդեցութեան պատճառաւ: Sir Edward Grey պատասխանեց Անգլիայի զօրականներուն սպանութեան և զինուորներու վրայ յարձակող մոլեռանդ իսլամներու գըլխաւորման վերաբերեալ հարցապնդումներուն: Sir Edward-ի դիտողութիւնները նկատի առած ժամանակ կարևոր է ի միտ առնել ներկայ միջոցին Մարոքքոյի մէջ պատահածները: Հոն, ինչպէս Եգիպտոսի մէջ, իսլամական մոլեռանդութիւնը և օտարատեցութիւնը տեղի կուսան անվերջ ցոյցերու, որոնց տագնապալի հանգամանքը կը թուի աւելցած ըլլալ քան նուազած Ալժեսիրայի դեսպանախորհրդէն ի վեր: Արևմտեան-Միջերկրականի, ինչպէս նաև Եգիպտոսի մէջ իսլամական մոլեռանդութիւնն և օտարատեցութիւնը օրըստօրէ ծաղկելու վրայ են: Ամենէն բթամիտը գիտէ, թէ Վիլհելմ Բ-ի Թանժերի մէջ թատերական երևումը ապարդիւն չեղաւ, և թէ այն դիւանագիտական յաղթանակը, որ Անգլիա և Ֆրանսա Ալժեսիրայի դեսպանախորհրդին մէջ տարին, չէ հակազդած Գերմանիայի շահած յաղթանակին, երբ ստիպեց Ֆրանսային ընդունիլ դեսպանախորհուրդը: Եգիպտոսի և Մարոքքոյի մէջ տեղի ունեցած դէպքերու տագնապալից հանգամանքը աւելի կը շեշտուի, երբ նկատի առնենք նոյն միջոցին Արևելեան-Միջերկրականի մէջ պատահող դէպքերը: Ամենուն ծանօթ են այն վտանգները, որոնց ամեն օր ենթակայ են հայերը մոլեռանդ իսլամներու արարքներուն շնորհիւ: Ո՞վ չի գիտեր այն հակակրութիւնը որ կը տիրէ մակեդոնացիներուն մէջ: Ներկայիս ուր որ իսլամ կը գտնուի, հոն կան նաև մոլեռանդ ցոյցեր, որոնք ապագային աւելնալ կը սպառնան:

Շատ ուշիմ դիտող մը ըլլալու պէտք չը կայ. հասկնալու համար որ այս ցոյցերը սկսան այն օրէն, երբ Վիլհելմ Բ-ի և սուլթան Աբդիւլ-Համիդի միջև համաձայնութիւն գոյացաւ, և որքան երկու վեհապետներու բարեկամութիւնը ամրապնդուեցաւ, նոյն համեմատութեամբ ալ այս ցոյցերը աւելցան: Գերմանիայի կայսեր Կ. Պոլիս այցելութենէն ի վեր սուլթանը ինքզինքը Գերմանիայի պաշտպանութեան տակ կը նկատէ, և ամենէն մոլեռանդ իսլամը Վիլհելմ Բ-ը իր կրօնքին և անկախութեան պահապան կընդունի: Թանժերի թատերական այցելութիւնը և այդ քաղաքին մէջ գերման կայսեր անձամբ ըրած յայտարարութիւնը, թէ Մարոքքոյի և անոր անկախութիւնը իր զօրաւոր պաշտպանութեան ներքև առած է, բնականաբար մեծադղորդ արձագանք մը պիտի ընէր բոլոր իսլամական աշխարհին տարածութեան վրայ: Անկէ ծնունդ առաւ կացութիւն մը, որուն ծանր հանգամանքը հասկնալ անհրաժեշտ է, եթէ դարմանելու փափագ կայ:

Թիւրքեան ազատական բարենորոգութեան կարիք ունի: Կարծեմ մեծ սխալ մը պիտի ըլլար երևակայել, որ այս կացութեան կարելի է վերջ տալ լոկ ստիպմամբ կամ զինու զօրութեամբ: Վերջ տալու համար, ըստ իմ կարծիքի, ամենէն առաջ անհրաժեշտ է կերպարանափոխել այն դրութիւնը, որ կը տիրէ Կ. Պոլիս: Պէտք է որ ազատական և պարկեշտ դրութիւն մը յաջորդէ այն սոսկալի բռնապետական զօրութեան, որուն ենթակայ է բովանդակ Թիւրքիան: Խելացի, բարեկիրթ, առողական տարրեր չեն որ կը պակսին օսմանեան կայսրութեան մէջ: Վերջին 25—30 տարիներու ընթացքին սերունդ մը յառաջ եկած է, որ արևմուտքը լաւ կը ճանչնայ, որուն վարժարանները և համալսարանները յաճախած է և որ կը ցանկայ եւրոպական ժողովուրդներու վայելած ազատութեան: Օսմանեան գահի օրինաւոր ժառանգին մէջ կան արդէն աշխատութեան, պարկեշտութեան և դաստութեան գաղափարները: Հետևաբար պէտք է թոյլ չը տալ, որ այս օրինաւոր ժառանգը պալատական ինտրիգներով և կամ որևէ շահասէրի միջամտութեամբ գահէն զըրկուի: Եթէ հաստատուի, որ Համիդը հիւանդ է և նոյն իսկ հաւանական, որ իր հիւանդութիւնը զինքը գերեզման տանի, անհրաժեշտ է ազատամիտ թիւրքերը խրախուսել, որպէսզի գահը օրինական ժառանգը գրաւէ:

Անգլիա և Ֆրանսա, կարծեմ, այս վերջին 10—12 տարիներու միջոցին շատ քիչ հետաքրքրութիւն ցոյց տուած են դէպի այն, ինչ որ կանցնի կը դառնայ Կ. Պոլսի մէջ: Պէտք եղած ջանքերը չեն ըրած խափանելու գերմանական այն գործունէութիւնը, որուն վրայ յոյս դրած Աբդիւլ-Համիդը կը գործադրէ իր իշխանութիւնը և կը սպառնայ Եւրոպայի համար նորանոր դժուարութիւններ: Անհրաժեշտօրէն կարևոր է, որ Անգլիա և Ֆրանսա վերադառնան ի նոյն նախկին այն քաղաքականութեան, որուն կը հետևէին օսմանեան պետութեան մէջ: Այդ քաղաքականութեան ծրագիրը ներկայի և ապագայի համար շատ պարզ է: Երկու խօսքի մէջ կարելի է ամփոփել. Առաջինը. պահել օսմանեան պետութիւնը ներկայիս Եւրոպայի մէջ իր ունեցած սահմաններուն մէջ: Երկրորդ. կազմակերպել այդ կայսրութիւնը այնպիսի ձևով, որ բոլոր իր տարբեր ցեղերը կարողանան զարգանալ և ազատ ապրիլ: Այն օրը, երբ Անգլիա և Ֆրանսա, օգտուելով իրենց միացեալ բարեկամութենէն, ցոյց տան Կ. Պոլսի մէջ թէ իրենք որոշած են այս պահանջուած բերքը իրագործել՝ այն ժամանակ մեծ փոփոխութիւն դէպի լաւը տեղի պիտի ունենայ ոչ միայն Թիւրքիայի մէջ, այլ և բոլոր միւսիւլման աշխարհներուն մէջ: Միւսիւլմանները յայտնի պաշտպանութիւնը Գերմանիայի թողլով, մինչդեռ իրապէս Վիլհելմը սուլթանի անձնական ինքնակալ իշխանութեան պաշտպանն է, Անգլիա և Ֆրանսա, որ իրենց շահերը Հիւսիսային-Աֆրիկէի և Արևելեան-Ասիայի մէջ լրջօրէն վտանգուին: Վերադառնալով այն դերին, որ իրենք նախապէս կատարեցին իբրև Թիւրքիայի իշխանութեան պաշտպաններ, և միմիայն ժամանակ իրենց միւսիւլման հպատակներուն հետ բարեացակամութեամբ վարուելով, անգամ մը ևս ձեռք պիտի ձգեն Միջերկրականի մէջ իրենց նախկին ունեցած գերիշխանութիւնը և կարող պիտի ըլլան գործածել այդ իշխանութիւնը ոչ թէ պաշտպանելու սուլթանի ճնշող արարքները, այլ կանգնելու այն ազատութիւնը, որուն յաղթանակին ժողովուրդը կը բաղձայ:

Թարգմ. Տիգրան Գ.

Լոնդոն, 12 օգոստ. (ն. տ.)

ՃԱՊՕՆԻԱՆ ԵՒ ԻՍԼԱՄԸ

II

Մենք մեր նախորդ յօդուածով ցոյց տուինք, թէ որքան ողորմելի է մահմեդական ժա-

կարա ասում էին.—«Դուք, հայեր, մեր չորս մզկիթները այրել էք, վիրաւորելով մեր կրօնական զգացմունքները. մենք այդ տեսակ մի անպատւութիւն մինչև յաւիտեան չենք մոռանայ, պէտք է մզկիթների վրէժը լուծենք ինչ գնով էլ լինի. հիմա կամ դուք կը կոտորէք կը վերջացնէք մեզ, կամ մենք ձեզ կը կոտորենք կը վերջացնենք։ Հաշտութիւն... Աստաֆուլլահ. այլևս երբէք չի կայանայ»...

Բացի այդ, մի ամիս էլ սրանից առաջ մեզ յայտնի չարագործ Աբաս-Ջալ-օղլին, որն ամեն օր հաշտարար միջնորդի դուռն է ծեծում իր նախկին տանուտէրութեան պաշտօնն ըստանձնելու համար, մորակը ձեռքին, ձիու վրա նստած, շրջում է գիւղի Թուրքերի կալերը և սպառնալիքներով ծեծում, ստիպում Թուրքերին, որպէսզի շտապեն և շուտ ծեծեն, վերջացնեն որենները։

Այդքանը դեռ ոչինչ։ Այս ամառվայ սկզբից մինչև այսօր Թուրքերն իրանց տնային շարժական բոլոր կարողութիւնը՝ սկսած հացահատիկներից, Թանկագին մթերքներից մինչև ամենաչնչին իրը՝ ամեն առաւօտ արշալոյսին տանեակ սայլերով ու ֆուրգոններով, ինչպէս Նախկանանց և երեխաներին խոտոր ճանապարհներով տեղափոխում են Արաքսի մօտերքին գտնվող Թուրքական գիւղերը։ Իսկ այժմ գիւղում մնացել են զինված տղամարդիկ հառ-հառ աչքի ընկնող կանանցով։

Ուրեմն ամեն ինչ սարք ու պատրաստ է, մնում է միայն մի տեսակ օյինբազութիւնով զօրքը գիւղից հեռացնել, կեղծ «սադայէլեան» հաշտութեան դիմակի տակ հայերին մրամոտացնել և յետոյ էլ անել ըստ իրանց քմահաճոյքների։ Բայց անցեալ դառն փորձութիւնից հայերն արդէն խրատվել են։ Նրանք պատասխանել են Թուրքերին այսպէս.—«Մենք հայերս միշտ հաշտ ենք եղել, հաշտ ենք և հաշտ էլ լինելու ենք մինչև վերջ. եթէ դուք զէնք բարձրացնէք մեզ վրա, մենք էլ նոյնը կանենք, իսկ եթէ համերաշխ ապրէք, մենք էլ նոյնը կանենք։ Նոր հաշտութեան մասին առանձին պայմաններ մշակել աւելորդ է, և մենք չենք ցանկանում, որ զօրքը գիւղից հեռանայ մինչև գիւղի բաժանման հարցի լուծվելը»։ Միայն չեն խրատվում մեր Ջահկեցի «քաջերը», որոնք օր ու գիշեր Թափառում են պանդխտութեան չոր անապատներում և որոնք իրանց աղէտեալ հայրենակիցների աղած աղեկտուր կոչերին պատասխանում են խուլ ժայռի նման դաւաճանութեան հասած քար անտարբերութեամբ... «Ձեր հայրենիքի իւրաքանչիւր քար ու Թուփ ձեր հասցէին «Նըզովք» է մրմնջում. ծուր էք»...

Գեղունի

ՀԱՄԱԿՐԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Նամակ Բագուից)

—

Օգոստոսի 11-ին

Բագուից մօտ երկու վերստ հեռաւորութեան վրա գտնվում է Հայկական-գաղութ կոչվող արուարձանը, բաղկացած մեծամասնութեամբ հայ բնակիչներից և գլխաւորապէս արհեստաւոր դասակարգին պատկանող մարդկանցից։

Քաղաքից բաւականին հեռաւորութեան վրա գտնվելով և հնարաւորութիւն չունենալով յաճախել Թատրոն, գրադարան ընթերցարան և նման տեղեր, որով կարելի լինի գէթ մի փոքր բարձրացնել իրանց մտաւոր զարգացման մակերևոյթը, ազգաբնակութիւնը մնում է խորին մթութեան մէջ խորասուզված։ Դրանից ի հարկէ օգտվում են պղտոր ջրում ձուկ որսացող, quasi «յեղափոխական» մարդիկ և ամեն կերպ աշխատում են շահագործել ազգաբնակութեան տգիտութիւնը իրանց և իրանց գրպանի օգտին։

Կամենալով ազգաբնակութեան առաջադիմութեանը մի փոքր զարկ տալ և նրան գոնէ մասամբ դուրս բերել իրան գերող կաշկանդող մթութեան ճիրաններից, տեղիս երիտասարդների և գիտակից աշակերտների մի խումբ հիմնում է երկու գեղեցիկ և միև գամայն համակրելի ձեռնարկութիւններ՝ ժողովրդական Թատրոն և գրադարան-ընթերցարան։

Ներկայումս այդ երկու հիմնարկութիւնները գտնվում են մի շինութեան մէջ, որտեղ երիտասարդների ջանքերով պատրաստված է մի փոքրիկ, բայց գեղեցիկ դահլիճ, իր սիրուն և կոկիկ բեմովը, ուր համարեա թէ իւրաքանչիւր շաբաթ պարբերաբար հանրամատչելի ժողովրդական ներկայացումներ են տրվում սիրողների խմբի կողմից դերասան Մ. Աւալեանի ղեկավարութեամբ։ Խումբը ոչ մի միջոց չէ խնայում իր գործը դնել զուտ ժողովրդական հիմունքների վրա և իր արածովը ժողովրդին օգտակար լինել։ Այդ նպատակով էլ արդէն, ինչպէս լսում ենք, կազմված է միութեան ծրագիրը, և ներկայացված Բագուի գեներալ-նահանգապետի հաստատութեանը։ Տեղերի գները այնքան էժան են նշանակված, որ հնարաւորութիւն է տրվում ամեն մարդու յաճախել Թատրոն։ Բոլոր սիրողները չափազանց բարեխղճութեամբ են վերաբերվում գործին, և հասարակութիւնը ամեն անգամ հեռանում է շատ լաւ տրամադրութեան տակ ու գոհ՝ ներկայացումները կազմակերպողներից։ Իսկ ամենաուրախալին այն է, որ բուֆետում, ինչպէս ուրիշ տեղեր, ոգելից խմիչքներ չեն ծախվում։ Մոռացայ ասել, որ մասնակցողներից և ոչ մէկը որևէ վարձատրութիւն չէ ստանում։

Նոյն հիմքերի վրա են դրված, ինչպէս վերև ասացի, Թատրոնին կից գտնվող գրադարան-ընթերցարանը, որտեղ ստացվում են բոլոր հայ Թերթերը և տեղիս ռուս Թերթերը։

Թւում է թէ ամեն մի փոքր ի շատէ գիտակից մարդ, առաւել ևս իրանց «սօցիալիստ-յեղափոխականներ» անուանողները, ամեն մի հնար, ամեն մի միջոց պէտք է գործ դնէին այդ հիմնարկութիւնների առաջադիմութեանը զարկ տալու համար. բայց աւ՛ ու աւս, որ այդպէս չէ. ժողովրդի շահերի, նրա առաջադիմութեան անունից խօսող յեղափոխական մարդիկ ոչ միայն չեն նպաստում այդ հիմնարկութիւններին, այլև ամեն կերպ աշխատում են խոչընդոտ հանդիսանալ նրանց։

Պատճառը։

Պատճառը շատ պարզ է։

Խաւարասէր խլուրդները միշտ մթութիւն են փնտռում։

Այդ պարոնների համար, որոնք ներկայումս իրանց ամենակարող ձեռքն են առել գաղութի

սակցութիւնը ապագայ Դումայում ասպարէզ գայ նոր, աւելի ընդարձակ ծրագրով, որի էութիւնը առայժմ չէ հրատարակված: («Рѣчь»)

—

Մուսուլմանական համառուսական համագումարը, որ չէր թոյլատրվել անցեալ տարի հաւաքվելու, ներկայումս թոյլատրված է և օգոստոսի 15-ից կը բացվի Նիժնի-Նովգորոդում: («Страна»)

—

Բեռլինից «Бирж. Вѣд.» լրագրին հեռագրում են, որ այնտեղ գտնվող Պետական Դումայի սպանված անդամ Հերցենշտէյնի այրին վկայում է, որ արդարև նա սպառնական նամակներ է ստացել, որով իրանից փող են պահանջում: Այդ նամակների շնորհիւ նա հարկադրված է եղել իր աղջիկներով միասին հեռանալ Ռուսաստանից և գնալ արտասահման:

—

Պետերբուրգում լուր է ստացվել, որ Վարշավայից այստեղ է գալիս տերրորիստների մի խումբ: Կայարանում պահնորդութիւնը ուժեղացված է: Միջոցներ են ձեռք առնված, ձերբակալելու եկւորներին: («Р. С.»)

—

Պետական Դումայի ընտրութիւնները Պետերբուրգի նահանգում, ինչպէս հաղորդում է «Петерб. Газ.»-ն, նշանակվելու են գնալիք տարվայ յունվարի սկզբներին:

—

Ներկայումս բանւորական բաջոններում և գործարաններում քննվում է այն հարցը, թէ ինչ վերաբերմունք պէտք է ունենալ դէպի նոր Պետական Դումայի ընտրութիւնները: Որքան կարելի եղաւ պարզել, յօգուտ բոյկոտի մղվող ագիտացիան աջողութիւն չունի: Բանւորների մեծամասնութիւնը վճռել է ինքնուրոյն կերպով մասնակցել ընտրութիւններին: («Р.»)

—

«Մոծակ» երկլեզուաբանական թերթը, որ պիտի լոյս տեսնէր երէկ, օգոստոսի 16-ին, ռուսերէն, հայերէն և վրացերէն լեզուներով, գեներալ-նահանգապետի կողմից գրաւվեց դեռ բնագիրը չը տպված:

—

Ստացանք հետևեալ գրքոյկները.—Կարլ Մարկսի և Ֆր. Էնգելսի «Մանիֆէստ» կոմունիստական կուսակցութեան. թարգմ. գերման. Մ. Մ.-ի, հրատարակութիւն Կենտրոնական Կոմիտէի, գինն է 25 կոպ., 2) «Թուաբանական օրինակներ և խնդիրներ» առաջին և 2-րդ տասնեակ թւերով, տարրական դպրոցների համար, փոխադր. Մ. Սամուէլեանի, գինն է 15 կոպէկ:

—

Ինչպէս լսել է «Нарѣ»-ը, Վիբորգի կոչը ստորագրելու համար պատասխանատուութեան ենթարկվող Պետական Դումայի նախկին բոլոր անդամներից ստորագրութիւն է առնվելու, որ Ռուսաստանի սահմաններից չը մեկնեն:

—

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի օգնական է նշանակվում կանանց մանկավարժական ինստիտուտի վերատեսուչ Տիխոնով

„Пет. Газ."

—

Մօտ օրերս հարաւային բանկերից մէկը թոյլատրել է 1 միլիօն ռուբլի փոխատուութիւն բաց թողնել Մեծ Իշխան Նիկոլայ Նիկոլայեվիչի Կովկասում, Պեատիգորսկին մօտիկ, ունեցած կալուածքի գրաւ դնելով: Այնտեղ Մեծ Իշխանը ունի 12,000-ից աւելի դեսեատին հող օրինակելի կալուածքով և մի քանի հարիւր դեսեատին լաւ տեսակի խաղողի որթեր: Մեծ Իշխանը հիմնել է խաղացի գինեգործների մի մեծ գաղութ, որոնք կը զբաղվեն խաղողի մշակումով նոր հողամասերում, միևնոյն ժամանակ զանազան տեսակի գինիներ կը պատրաստեն հարաւային · իտալական ձևով: («Око»)

—

Ծնդապետ Նէյդհէրաւէրը հրահանգիչ մի հեռագրով պատուիրել է, որ ճանապարհորդների, լրագիրների թղթակիցների և ուրիշ անձանց խփած հեռագիրները, որ վերաբերում են երկաթուղային գիծը պաշտպանող զօրամասերին կամ առհասարակ ճանապարհին տեղի ունեցած դէպքերին, — ընդունվեն միայն զինւորական կառավարիչների թոյլտուութեամբ: Այդօրինակ հեռագիրների վրա կը մակագրվեն թոյլատրութեան ստորագրութիւնները, որով զինւորական առանձին զօրամասերի կառավարիչների ստորագրութիւնները պէտք է կնքված լինեն իրանց վերապահված կնիքով կամ դրօշմով:

—

Կապիտան Կօկը, լրագիրների ասելով, մօտիկ ապագայում պարզելու է իր դէպի Սվէաբորգի ապստամբութիւնն ունեցած սեփական վերաբերմունքը: («Рѣчь»)

—

«Русское Слово»-ի Պարիզի թղթակիցը հեռագրում է, որ դիպլօմատիական արժանահաւատ աղբիւրներից նա տեղեկացել է, որ Վիլհէլմ կայսրը, յետաձգելով անգլիական էսկադրայի այցելութիւնը Բալտիական ծովի նաւահանգիստները, ցանկութիւն է յայտնել ուղարկել այդ նաւահանգիստները գերմանական էսկադրան, բայց այն րօպէն անաջող երևաց: Այժմ արդէն նորից խօսք է բացվել ուղարկել գերմանական էսկադրան Բալտիական ջրերը: Կարծում են, որ այս հարցը խօսակցութեան առարկայ կը դառնայ Վիլհէլմ կայսրի և կոմս Վիտտէի միջև, որը շուտով Բեռլին կը հասնի:

—

Մինիստրների խորհուրդը, գտնելով որ երկրին տրված է ազատութիւն, որը սակայն չէ ձևակերպված, ներկայումս զբաղված է մի շարք նոր օրէնքներ մշակելով: («Рѣчь»)

—

Մենք հաւաստի աղբիւրներից տեղեկացել ենք, որ եկեղեցական-ծխական դպրոցները չեն վերակազմվելու: Ընդհանուր ուսում մտցնելու ժամանակ եկեղեցական դպրոցը դաւանական (конфессіональный) է մնալու: («Рѣчь»)

—

Հակառակ տարածված լուրերի, իբր թէ Սվէաբորգում սպանվածների թւում եղել է նաև յայտնի նաւաստի Մատիւշենկօն, այժմ յայտնվում է, որ Մատիւշենկօն 2 ուրիշ անձերի հետ միասին նաւով ազատվել է: Նրանք մօտ օրերս անցնելով Պարիզից՝ ուղևորվել են յայտնի չէ թէ ուր:

(«Бес. Ж.»)

—

Ֆինլանդիայի հարուստ դասակարգերի մէջ դէպի ռուս ազատագրական շարժումն ունեցած վերաբերմունքի նկատմամբ շատ մեծ փոփոխութիւն է տեղի ունեցել: Ֆինների մի մասը նոյնիսկ այն կարծիքի է, թէ ֆինլանդացիների շահերը լիովին հակամիտ են ռուս կառավարութեան շահերից: Բուրժուական մամուլը բոլորովին բացարձակօրէն մեղադրում է ռուս ազատագրական շարժումը անիշխանականութեան մէջ, վտանգ է նախատեսում Ֆինլանդիայի աւտօնոմիայի նկատմամբ, և հաստատակամ խորհուրդ է տալիս ֆիններին՝ չը մասնակցել ռուս շարժմանը: («Рѣчь»)

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

15 օգոստոսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 14 օգոստոսի: Ներքին գործերի մինիստրի՝ պօստային մասի վերաբերմամբ 1886 թ. յուն. 15-ին տուած որոշումները («Прав. Вѣст.» 1886 թ. № 129) սոյն տարվայ յուլիսի 1-ից լրացւում է հետևեալ կանոնով.—Կառավարութեան հրամանով պարբերական հրատարակութիւնների դադարեցման կամ բոլորովին գոյազրկութեան դէպքում՝ պօստով ուղարկած ճանապարհածախսի փողերից պահվում է յօգուտ պետական գանձարանի ճանապարհածախսի համար վճարած գումարի միմիայն այն մասը, որ բաժին է ընկնում պօստ-հեռագրական վարչութեան, հաշւելով մինչև հրատարակութեան դադարեցումը կամ գոյազրկումը:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 14 օգոստոսի: Ստացված տեղեկութիւնների համաձայն մինիստրների խորհրդի նախագահի ամարանոցում պայթած ռումբից վիրաւորվել են նաև հետևեալ անձերը. Պետերբուրգի ոստիկանութեան նախկին պրիստաւ Վերբիցկին, որը շուտով մեռաւ, Գրօդնոյի գաւառական վարչութեան անդամ Ստանկևիչը, ադիւտանտների պարագլուխ Եանովսկին և Ներքին գործերի մինիստրի խորհրդի անդամ Ելենէն: Սէմեօնովսկի գունդը ստացել է մի քանի անանուն նամակներ, որոնց մէջ սպառնվում է մասսայական սպանութիւններ գործել Մինի թաղման օրը:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 14 օգ.: Ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութիւնը կրկին հարց է յարուցել վերցնել տասը կոպէկ իւրաքանչիւր ճանապարհորդից, որը առանց տոմսակի դուրս կը գայ երկաթուղային կայարանի պլատֆորման: Այս հարցը շուտով կը քննվի մինիստրների խորհրդում:

ՍԱՄԱՐԱ, 14 օգ.: 400 հոգուց բաղկացած ամբոխը երեկոյեան, կարմիր դրօշակներով և յեղափոխական երգեր երգելով, անցնելով գետի հակառակ ափից, անցաւ Դվօրեանսկայա փողոցով, ճանապարհին հասաւ 2000 հոգու: Ընդհարում տեղի ունեցաւ ոստիկանութեան հետ: Դաշոյնով թեթև վիրաւորվեց պրիստաւ Ալէքսէեվսկին: քարերով ջարդուածքներ են ստացել ոստիկանապետի օգնականը պրիստաւը, թաղային հսկիչը և երկու ոստիկան:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 14 օգ.: Տարածված այն սենսացիօն լուրերը, որ իբր Թիւրքիան զինւորական պատրաստութիւններ է տեսնում, այստեղ անհիմն են ընդունում: Սինոդը մի հեռագիր է ուղարկել բուլղարական իշխանին, որի մէջ խիստ կերպով բողոքում է բուլղարների՝ յունական համայնքների վրա գործած յարձակումների դէմ: Սինոդը յենվում է այն բանի վրա, որ Բուլղարիայում ապրող յոյների քաղաքացիական և եկեղեցական իրաւունքները պահանջում են statusquo ի վիրականգնումը:

16 օգոստոսի

ՌԻԳԱ, 15 օգոստոսի: Օգոստոսի 14-ին գտնված ռումբեր պատրաստվող տան կենողներին հետևելու համար, ոստիկանութիւնը շրջապատեց Ստալյօվայա փողոցում այն տունը, ուր թաղնված էին յեղափոխականները, որոնց աշխատեց ձերբակալել, սակայն հանդիպեց մաուզերների համազարկերի: Յեղափոխականները ռումբ նետեցին, որը սակայն չը պայթեց. եկաւ զօրքը և սկսեց հրացանազարկել տունը ամեն կողմից: Վերջապէս զօրքը տուն ներս խուժեց. Ներսը գտնվող սպանված կնոջ և տղամարդու ձեռքերը եղել են ռումբ պատրաստելու կաղապարներ, պայթուցիկ նիւթեր, անլեգալ գրուածքներ և արձանագրութիւններ: Յեղափոխականների միւս մասը թաղնվել է Մարինսկ. փողոցի բնակարաններից մէկում: Հրացանաձգութեան ժամանակ սպանվել է նրանցից մէկը, իսկ միւսները ձերբակալվել:

ԼՈՆԴՈՆ, 15 օգոստոսի: Մադլօկում առաւօտեան երկրաշարժ զգացվեց:

ԵԼԻԶԱՎԵՏԳՐԱԴ, 15 օգոստոսի: Փաւսաի հրդեհները համաճարակի բնաւորութիւն են ստանում: Մէկ շաբաթում եղել է 69 հրդեհ: Հէնց այս րօպէիս լուր հասաւ Վարշավայի զինւորական շրջանի կառավարչի ստացուածքի հրդեհի մասին:

ՕԴԵՍՍԱ, 15 օգոստոսի: Կողոպտման նպատակով, գիշերս մորթվել է հինգ հոգուց բաղկացած մի ընտանիք. գողացված են 10000 ր. և արժէքաւոր իրեր: Բռնված է մարդասպաններից մէկը:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 15 օգոստոսի: Լրագիրները հաղորդում են, ոստիկանութիւնը գտել է տերրօրիստների երրորդ բնակարանի հետքը: Օգոստոսի լոյս 14 ի գիշերը մի բնակարանում խուզարկութեան ժամանակ գտնվել են շատ կարևոր արձանագրութիւններ, որոնք կապ ունեն Պետերբուրգի վերջին դէպքերի հետ: Ձերբակալված է մի հրէայ ատամնաբոյժ: Հէնց նոյն գիշերը և եթ տեղի են ունեցել մասսայական ձերբակալութիւններ և խուզարկութիւններ:

Պայթումից ընկած զոհերի թաղման ծախսը հոգալու է մինիստրութիւնը:

Հետևակ և հեծալազօր զօրամասերում պօդպօրուչիկներ պատրաստելու համար գնդերին և բատալիոններին կից դպրոցներ են հաստատվելու, ուր դասաւանդելու են օֆիցերները, հրամանատարների ղեկավարութեամբ:

ՍՕՖԻԱ, 15 օգոստ.: Փակվեց հարաւասլաւօնական հրապարակախօսների և գրականագէտների կօնգրէսը: Ընդունված է մի բանաձև, որ յայտնում է, թէ հարաւասլաւօնական շարժումը հետամուտ է ոչ թէ քաղաքական, այլ սոսկ քաղաքակրթական նպատակի: Այդ բանաձևը մեծ հիասթափութիւն է պատճառել այն բուլղարներին, որոնք կարծում էին, թէ համագումարը կը չափաւորէ աւստրիական ազդեցութիւնը:

ԲԵԼԳՐԱԴ, 15 օգոստ.: Մամուլը Ստոլիպինի կեանքի մահափորձի դէմ իր ատելութիւնն է յայտնում:

ԲԵՌԼԻՆ, 15 օգոս.: Ստոլիպինի ամառանոցում պատահած պայթումը և յետագայ մահափորձերը առաջ են բերում մեծ ատելութիւն «Ֆօսիշէ Ցայտունգ»-ը մատնանշում է, որ այդօրինակ անխիղճ գործողութիւններ կատարել են մինչև օրս միմիայն հարաւային երկրների անիշխանականները: Պետերբուրգի յանցաւորները նոյն չափով անխիղճ են, ինչպէս և սպանիական թագաւորի վրայ ռմբաձիգ անիշխանականները: Ռուս. յեղափոխականները գործում են «ակն ընդ ական և ատամն ընդ ատաման» սկզբունքով: Մահափորձերը կատարվում են այնպիսի համարձակութեան և խորամանկութեամբ, որ ամենակատարեալ ոստիկանութիւնն էլ չի կարող նրանց առաջը առնել: Բօրսան (?) անցաւ բոլորովին հանգիստ շնորհիւ այն համոզմունքի, որ Ռուսաստանում ձեռք կառնվեն արտակարգ միջոցներ ճնշելու համար տերրօրիզմը, որպէսզի դրանով հասնեն խաղաղացման: Ստոլիպինի մասին մամուլը աւնւանում է նրան պետական ազնիւ գործիչ, հայրենասէր, մի անձ, որին նոյն իսկ չար թշնամին չէ կարող մեղադրել իզուր տեղը արիւնհեղութիւն առաջ բերելու ձգտման մէջ:

ՏՕԿԻՕ, 15 օգոստոսի: Եապօնիան իրաւունք է ստացել ամրացնելու Մօզամպէի մօտ կօրէական Կին-Խան նաւահանգիստները:

ՌԻԳԱ, 15 օգոստոսի: Մաքսատան ծախած 17 ընկուզէ խղէ տակառների մէջ գտնվել են 300,000 թռուցիկներ զանազան լեզուներով:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 15 օգոստոսի: «Россія» թերթը իր առաջնորդող յօդուածում մատնանշում է, որ տերրօրիստական մահափորձերը հասարակութեան վրա ճնշող տպաւորութիւն են գործում: Սխալ կը լինէր կարծել, որ անիշխանականների տերրօրը պատճառ կը դառնայ կառավարչական տերրօրի առաջ գալուն: Ծրագիրը մահափորձերի պատճառով չէ փոխվել և չի փոխվի: Կառավարութիւնը երբէք չի թոյլացնի յեղափոխութեան դէմ մղող կռիւը, ինչ տեսակ էլ որ յեղափոխականները սպառնալիքներ կարդան. Նա կռուէ օրինաչափ օպպօզիցիան պետական կազմի թշնամիներից, նա օրինաչափ օպպօզիցիային խաղաղ կառուի միջոցներ կը տայ մամուլի և ժողովների միջոցով, բայց կը հետևէ օրէնքները և կարգը խախտողներին: Յանցաւորութիւնները և մահափորձերը ճնշելու համար կառավարութիւնը ունի բաւականաչափ իշխանութիւն, բայց այդ ճնշումը նրա գործունէութեան բացառիկ նպատակը չէ կազմում: Կառավարութիւնը պատրաստում է ապագայ Դումայի համար օրինագծեր: Ցապաղում չը տանող հարցերը լուծվելու են նախ քան Դումայի գումարելը: Կառավարութեան ստեղծագործիչ աշխատանքը կանգ չի առնի:

ՄԻՏԱՎԱ, 15 օգոստոսի: Շարունակվում են տերրօրիստական գործողութիւնները այն անձանց վրա, որոնց ցուցակները հրատարակվում են լատիշների անլեգալ լրագրում, որպէս ժողովրդի գործի դաւաճանների:

ԿԱՄԻՇԻՆ, 15 օգոստոսի: Ոստիկանութիւնը կամենում էր ձերբակալել Դումայի նախկին անդամ Դիլցեին. հաւաքուող ամբոխը արգելեց այդ: Դիլցէի բերդային բանտարկութիւնը փոխարինված է տնային բանտարկութեամբ:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Գոլովինսկի, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզական. հ.
Կ. Մ. ԶԻՆՕՎԵԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի. ներքին և նեարդային:
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ վէր. ապաւժութիւն:
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.
Ի. Կ. ԳՋԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի
Ա. Գ. ՂԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.
Ցոն-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇԶԵՐԲԻՆԻՆԱ—1½—3 ժ. ատամնաբուժութեան և կանանց հ.

ԵՐԵԿՈՆՆԵՐԸ

Ա. Մ. ՓՈՒԼԻՆՕՎ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց և ծաղկահատ.
Խ. Գ ԱՐՍԱՆՑ—7—7½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.
Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի: Հանդերձը (կօմպրէսներ) և օպերացիայի համար առանձին:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

Բ Ժ Ի Շ Կ
Գ. ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւններ, ժամանակաւորապէս կրծքի:
Քննութիւն և բուժումն X ճառագայթներով առաւօտեան ժամը 10—11 և երեկոյեան 5—7:
Բուլեվարսկայա փող. տ. № 7 (Վէլցելի հիւանդոցի մօտ): 6—30

Բ Ժ Ի Շ Կ
Լևոն Օհանջանեան
Մասնագէտ միզային, վեներական, սիֆիլիսի և կաշւոյ հիւանդութիւններ: Ընդունում է առաւօտեան 9-ից մինչև 11 ժամը, երեկոյեան 6—9 ժամ.: Կանանց և երեխաների համար 11—12 ժ.: Հասցէն անկիւն Գօլովինսկի պրոսպեկտի և Կաղնեսկայա փողոցի, տուն Թամամշեանի: Մուտքը Կաղնեսկի փողոցից № 2. (ա. օ.) 212—300

ՀԱՒԼԱԲԱՐԻ ԹԱՏՐՈՆ
Հինգշաբթի, օգոստոսի 17-ին
կը կայանայ մանուկների համար
ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՏՕՆ
Սկիզբն է ժամը 4-ին, վերջը 8-ին
Սիրող ԳԱՒՐՕՇԸ
Չափահասների համար
ՌԱՆՑԱՌԻ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ
դրամա 4 գործ. հեղ. Էրկման-Շատրիան
Բարեհաճ մասնակցութեամբ տ. Զարէլի և օր. Սարգսեանի և տեղիս սիրողների:
Տեղերի գներն են՝ 1 ր. 50—20 կոպ.
Վերջը բացառապէս
ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ
Խաղամիջոցներին կը նուագէ զինւորական խումբը:
Կարգադրիչ՝ Արմենակ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
և ծախվում է
Կարլ Մարկսի եւ Ֆրիդրիխ Էնգելսի
կոմմունիստական կուսակցութեան
ՄԱՆԻՖԷՍՏԸ
Թարգմ. գերման. Մ. Մ.
Գինը 25 կոպ.
Կարելի է ստանալ Թիֆլիսում «Գուտտենբերգ» գրավաճառանոցից: 1—2

ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ
Լիակատար դասընթացն աւարտած
ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ,
որ վարել է ուսուցչի պաշտօն հայոց դպրոցներում, ցանկանում է նոյն պաշտօնով տեղափոխվել ուրիշ տեղ: Գերադասում է Կովկասից դուրս պաշտօնավարել:
Դիմել՝ «Մշակի» խմբագրութեան 1—3

Մի հայուհի, որը աւարտել է գիմնազիայի դասընթացքը, ցանկանում է դասեր ունենալ, կամ համապատասխան պարապմունքներ ունենալ գրասենեակներում:
Հասցէն՝ Բէբուտովսկայա փողոց № 41, վերին հարկ, հարցնել օրիորդին:
(հ.կ.) 1—2

Մի թշուառ ԸՆՏԱՆԻՔ, որը բաղկացած է 7 հոգուց, խնդրում է բարերարներին օգնութիւն հասցնել իրան: Հասցէն՝ Михайловская ул. № 88. տիկ. Սալամբէգեանին: 1—2

Գանձակում տեղի ունեցած ընդհարումների պատճառով ես տեղափոխեցի իմ կենտրոնական ՀԻՒՐԱՆՈՑՍ շքեղ կահկարասիներով Թիֆլիս, Պուշկինսկի փողոցի վրա № 23, պրավօսլավնի հոգևոր սեմինարիայի դիմաց
„ՆՈՄԵՐԱ ՑԵՆՏՐԱԼ"
մականունով: Գները 70 կոպէկից մինչև 2 ռուբլի: Ամսական ցանկացողների հետ առանձին պայմաններով:
Ալէքսանդր Յարութիւնով
(հ. կ. ե.) 48—100

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է
ԷՄԻՆ ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑԻ ՆՈՐ ՊԻԷՍԸ
ՍՈՒՐ ԵՒ ՀՈՒՐ
(Ո՞վ է մեղաւոր)
Էպիզոդներ հինգ արար. եւ ապօթէօզով
1905 թ. հայ-թուրքական ընդհարումներից
Արարուած I—Գիշատիչ թռչուններ. II—Դատապարտելի անհոգութիւն. III—«Շէյթանի» գործերից. IV—Մարմնացած թշնամութիւն. (կանգնել է Իսլամը) և V—Ակն ընդ ական:
Ապօթէօզ:
ԳԻՆՆ Է 1 ՌՈՒԲԼԻ
Միանուագ 10-ից աւելի կանխիկ վճարով գնողներին—20%, 30ից—25% և 50-ից—35% զիջումն է լինելու:
Դիմել միմիայն հեղինակին այսպէս՝ Эривань, Эмину Терь-Григорянцу.
(հ. կ.) 9—15

Ս. Գ. Շերմազանեան
Ընդունում է հիւանդներին ամեն օր 9 ժ.—2 ժ. և երեկոյեան 4—7 ժամը: Երևանեան հրապարակ, տ. Գուրգէնովի № 7. պօեզդ նոտար Մղերովի: (ե.հ.շ.) 40—100

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ
Թիֆլիսի գրավաճառների մօտ
ԼԵՒՈՆ ՄԵԼԻՔ-ԱԴԱՄԵԱՆԻ
փոխադրած՝
Մանկական պատկերազարդ ու էժան հետևեալ գրքոյկները
ՓՈՔՐԻԿ ՅՈՒԼԱԿՆ
ՈՒ
ԽԼՐՇԻԿ ՆԱՊԱՍՏԱԿԸ
Գինը 55 կոպէկ
—
ՆԱՊԱՍՏԱԿ ԽԵՋԱՆԻ
ՎՐԷԺԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆԸ
կամ
Ի՛ Ն Ք Դ Ք Ե Զ Օ Գ Ն Ի Ր
Գինը 40 կոպէկ
—
ԱՌԱՋԻՆ ՎԱՍՏԱԿ
Գինը 40 կոպէկ
—
Եւ թարգմանած՝
ՈԳԵՀԱՐՑՈՒԹԻՒՆ
3 արարուածով պիէսը
Գինը 50 կոպէկ:
Ցանկացողները կարող են դիմել նաև.
Тифлисъ, Орбеліановск. ул. № 24 Левону Меликъ-Адамянъ.
(շ. 1) (կ) 10—20

ՀԱՒԼԱԲԱՐԻ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ
եկեղեցու ծխական երկսեռ ուսումնարանը ԲԱՑՎՈՒՄ է սեպտեմբերի 1-ից. ընդունվում են 8—9 տարեկան տղայ և աղջիկ երեխաները: Ընդունելութիւնը ՕԳՈՍՏՈՍԻ 15-ից ամենայն օր, առաւօտեան ժամը 10—12-ը:
Հոգաբարձութիւն 2—3

Գեչրլու գիւղի (էջմիածնի գաւ.) միդասեան ուսումնարանի համար հարկաւոր է մի փորձված ուսուցիչ. գերադասելի է ճեմարանաւարտ կամ Ներսիսեան, ռոճիկ 400 ր., սենեակ, վառելիք:
Անդամ հոգաբարձութեան՝
Ս. Գասպարեան
Հասցէն՝ Ст. Сардаръ-Абадъ, Зак. Ж. Д., въ сел. Гечерлу, Папечителю Гечерлинскаго училища.

ՅՈՎՍԷՓ ՄԵԼԻՔ-ՋՀԱՆԵԱՆՑԻ
ԴՊՐՈՑ-ՊԱՆՍԻՕՆՈՒՄ
Ընդունվում են աշակերտներ՝ գիշերօթիկ և երթևեկ, որոնք պատրաստվում են բոլոր միջնակարգ դպրոցների համար: Աւանդվում են հետևեալ լեզուները՝ ռուսերէն, հայերէն, գերմաներէն, ֆրանսերէն և լատիներէն:
Тифлисъ, Гаиовская ул. № 7.
(օգոս. 17, 20, 22, 24, 27, 29, 31 սեպ. 1, 3 և 5) 1—10

Թիֆլիսի Կենտրոնական Գրավաճառանոցում
Վաճառվում են հետևեալ նոր գրքերը և նոր հրատարակութիւնները
Աբեղեան Մ., Աշխարհաբարի քերականութիւն 1906 թ. գ. 75 կ.:
Աղայեան Ղ., Ուսումն մայրենի լեզուի չորրորդ տարի 1906 թ. գ. 90 կ.:
Վանցեան Գր., Դպրոցական քերականութիւն 1906 թ. գ. 25 կ.:
» Պատմական քերականութիւն Արևելահայ լեզուի 1906 թ. գ. 75 կ.:
» Հայ հեղինակներ 2-րդ տպ. 1906 թ. գ. 25 կ.:
Տէր-Ղևոնդեան Ն., Մայրենի լեզու առ. տարի 32-րդ տիպ. 1906 թ. գ. 25 կ.:
» չորրորդ տարի 12-րդ տիպ. 1906 թ. գ. 55 կ.
» Մայրենի լեզուի քերականութիւն 6-րդ տիպ. 1906 թ. գ. 50 կ.:
Երզնկեան, Թուաբանական խնդիրներ և օրինակներ ա. և բ. տարվայ դասընթացք, 9-րդ տպագրութիւն, գինն է 30 կ.:
Նոյն տեղը վաճառվում են վերոյիշեալ հեղինակների բոլոր միւս աշխատութիւնները, նոյնպէս հ. հ. Աղանեանի Սահակեանի, Արս. Բագրատունու, Եզնիկ Երզնկեանի, Յով. Մարտիրոսեանի. Գ. Տէր-Գաբրիէլեանի բոլոր աշխատութիւնները: Գումարով յնողներին զիջումն է լինում, Թիֆլիսից դուրս պահանջողներին ուղարկվում է և վերադիր վճարով, եթէ պատուիրած գրքերի արժէքի ⅓-ը կանխիկ է ուղարկվում:
(հ. շ. ե.) 1—6

ՆԿԱՐԻՉ Բ. ՃԷՊԷՅԵԱՆԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ
Պատկերների, խաչվառների, խաչկալների եւ ոսկեզօծելու
արհեստանոց. ընդունվում են ՄԻԱՅՆ պատուէրներ: ՉՈՒՆԵՒՈՐ եկեղեցիներին տրվում է զ ա ր ո ւ կ
Պատուէրները կատարվում են ընտիր ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱԿՈՎ
Тифлисъ, Косая ул № 9, Б. Джебеяну. ցուցակը և պայմանները ուղարկվում են ձրի:
(հ. կ.) 1—5

„ՑԻԳԷՍ"
բանկերեան-գործակալական տան գործակալ
ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԸ
ընդունում է խաղարկու տոմսերի պատուէրներ, Թիֆլիսում, Ակեմօվսկայա փողոց 5-րդ թաղ. տ. № 16.
Իւրաքանչիւր ցանկացող մասն կցում է մէկ տարվայ ընթացքում 28 խաղի. դատարկ №№ չը կան: Ամենաանաջող դէպքում յետ. ստանում վճարած գումարի մի որոշ մասը. կարելի է չը սպասել խաղին երկար տարիներ. իւրաքանչիւր անձն անդամ է գրվում մէկ տարվայ ընթացքում որոշեալ տուրքը վճարելով ամսէ-ամիս: Ամբողջ տարվայ անդամութեան համար պահանջվում է 144 ռուբլի, որ կարելի է 12 ռուբլով երկրորդ մասի համար 72 ր. ամսական վճարելով 6 ռուբլի, ¼- համար 36 ր.—ամսական վճարելով 3 ր., ⅛-ի համար՝ 18 ր. կամ ամս. 1 ր. 80 կ.: Վճարը գործակալին տալուց յետոյ, ստանում են պայմանագրային վկայաթուղթ: Յետագայ վճարները կարելի է ուղարկել ֆիրմային, որը պատուէրներ ստանալով իր գործակալից, անդամներին ուղարկում է ապահովագրեալ վկայական և այլն: Տարվող գումարը (1000 մարկ) վճարվում է նոյն ժամին, իսկ մնացած մանր տարվող գումարները պայմանաւորեալ տարվայ վերջը: Խաղացվող գումարների ցուցակը անդամներին ուղարկվում է ազատ, խաղացվող տոմսերի տիրաժը պաշտօնապէս հրատարակելուց անմիջապէս յետոյ: Օտարաքաղաքացիները պատուէրի համար ուղարկում են առաջին ամսվայ վճարը՝ 1 ռուբլի մանրամասն հասցէ: 1—1

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ
Գ. ՎԱՆՑԵԱՆԻ ԴԱՍԱԳՐՔԵՐԸ
1) ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ աշխարհաբարի, մեծերի համար . . . 75 կ.
2) ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ, ստորին դասարանների համար . . . 25 կ.
3) ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐ, Բ. տպ., մեր բոլոր յայտնի հեղինակների կենսագրութեամբ . . . 1 ր.
4) Տպագրվում են. համառօտ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ, պատկերազարդ, ծխական դպրոցների համար . . . 50 կ.
6) ՓՈՔՐԻԿ, ԳՐՊԱՆԻ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ . . . 5 կ.
Դիմել՝ Тифлисъ, Коммерческое училище, Ванціанъ և կամ գրավաճառներին:
Գումարով առնողներին 20% զեղչ:
(ե. հ. կ.) 2—20

„ՎԵՐՍԱԼ"
[ՀԻՒՐԱՆՈՑ]
Քաղաքի ամենակենտրօնական մասում
Վօրօնցովի արձանի մօտ,
ուր շաղկապվում են տրամվայի բոլոր գծերը: Համարները սկսած 1 ռուբլուց և աւելի: Յարմար կերպով կահաւորված համարներ՝ բոլոր յարմարութիւններով: Բաղանիք, դուշ, տելեֆօն, էլէքտրական լուսաւորութիւն ընդհանուր շինութեան մէջ: Օդի և լոյսի առատութիւն: Կատարեալ մաքրութիւն և կարգապահութիւն: Խնդրում ենք չը լսել գործակալներին, իբր թէ ազատ համար չը կայ և այլն:
(կ. ե. հ.) 12—24

Ֆինանսների նախարարութեան իրաւասութեան տակ գտնվող
ՀԱՇՈՒԵՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ
Հեղինակ «Առևտրական, գործարանական և նաւթարդիւնաբերութեան հաշուապահութեան ձեռնարկի», որ ֆինանսների նախարարութեան ուսումնասիրական բաժնի կողմից ընդունված է իբրև օժանդակ ձեռնարկ առևտրական դպրոցներում և նրանց գրադարաններում:
ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ ԵՆ
Ե ր կ ո ւ ս ե ռ ի անձանց՝ գործնական ձևով հաշուապահութիւն 4 ամսում:
Ներկայ տարվայ կուրսերում բացի սովորական մասնագիտական առարկաներից աւանդվելու է ձրիաբար ք ա ղ ա ք ա կ ա ն տ ն տ ե ս ո ւ թ ի ւ ն (политическая экономія) և որոշ վճարով կամաւոր ս ղ ա գ ր ո ւ թ ի ւ ն (стенографія):
Ընդունելութիւնն ամեն օր ժամը 5-ից մինչև 7-ը երեկոյեան և 9-ից մինչև 11-ը առաւօտեան: Պարապմունքները սկսվելու են ս ե պ տ ե մ բ ե ր ի 15-ից, պարբերական ամեն 4 ամիս, ամենայն օր ճաշից յետոյ: Ծրագիրն ուղարկվում է ձրի:
Դասընթացը աւարտողներին տրվում են ֆինանսների նախարարութեան թոյլատրված ծրագրի համաձայն, ատեստատներ:
Դոանից անկախ, բացված է ինչ պատրաստութիւն ունեցող անձերին ամար առանձին լրացուցիչ և կրկնողութեան կուրսեր ռուսաց լեզուի և թուաբանութեան համար:
Ցանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնադրին Թ ի ֆ լ ի ս ո ւ մ Н. В. Абраамяну, Николаевская ул. № 22, ամենայն օր:
Վերևում յիշած ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում: Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու. ԳԻՆՆ է 3 ր. 50 կոպէկ: (հ. կ. ե.) 14—20